

Varför uppkommer nya partier?

*En motivanalys av Miljöpartiet och
Junilistans bildande*

Leif Eriksson

Abstract

Why do new parties arise? An incentive analysis of the rise of the Swedish green party and junilistan

Author: Leif Eriksson

The aim of this study has been to investigate why we saw the formation of the green party and junilistan in Swedish politics. The questions being asked is why the individuals behind the party decided to take the step towards forming a new party as well as why they felt it worth forming it.

The theories being used is the sequential model created by Gissur Ó Erlingsson, which is complemented with theoretical assumptions by Paul Lucardie. The sequential model illustrates the party forming processes in three steps, which then through process-tracing allows for the identification of events that have exerted an influence on the entrepreneur to decide taking the step towards forming a new party. With the help of Lucardie I presented assumptions which gave me possibility to investigate why they then felt it worth forming the new party.

The conclusion showed that the step toward party formation in both cases occurred when the entrepreneurs experienced that their demands where not met. The second question was divided in to two sub questions which showed that the entrepreneurs in both cases made the calculation that a new party would find support amongst the electorate but regarding the ability to finance and attach competence the result was more diverging.

Key Words: A political project, junilistan, miljöpartiet, mobilizing of resources, political entrepreneur, the sequential model.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. INLEDNING.....	1
1.1 TIDIGARE FORSKNING.....	2
1.1.1 Det institutionella perspektivet.....	3
1.1.2 Det strukturella perspektivet.....	4
1.1.3 Det organisationsteoretiska perspektivet.....	5
1.2 Syfte.....	6
2. METOD OCH MATERIAL	7
2.1 Val av fall.....	7
2.2 Metod	9
2.3 Motivanalys	11
2.4. Process-tracing.....	12
2.5 Material	12
2.5.1 Intervjuer	14
3. TEORI.....	15
3.1 Samarbetsparadoxen och partibildningar	15
3.1.1 Två av Erlingssons modeller	16
3.2 Den sekventiella modellen.....	17
3.2.1 Det sekventiella spelet.....	19
Spelträdet	20
3.2.2 Kritik mot Erlingssons syn på rational choice.....	20
3.2.3 Partientreprenören	21
3.3 Ett teoretiskt ramverk.....	22
3.4 Operationaliseringar	23
4. EMPIRISK ANALYS.....	27
4.1 Miljöpartiets grundande	28
4.2 Folkpartiet och Per Gahrton – den tändande gnistan.....	29
4.3 Kravet på en folkomröstning – det avvikande kravet.....	31
4.4 Folkpartiets reaktion	33
4.4.1 Den galna onsdagen.....	34
4.5 Ett nytt parti bildas	36

4.5.1 Utvecklandet av de heta känslorna	36
4.5.2 Skapande av ett politiskt projekt	37
4.5.3 Mobiliserandet av tillräckliga resurser	40
4.6 Sammanfattning.....	42
5. JUNILISTANS GRUNDANDE	43
5.1 Folkomröstningen 2003 – den tändande gnistan	43
5.2 Listorna till EU-valet - det avvikande kravet	44
5.3 Partiväsendets reaktion.....	46
5.4 Ett nytt parti bildas	48
5.4.1 Utvecklandet av de heta känslorna	48
5.4.1 Skapandet av ett politiskt projekt	49
5.4.2 Mobiliserande av tillräckliga resurser	50
5.5 Sammanfattning.....	52
6. SLUTSATSER OCH AVSLUTANDE DISKUSSION	53
7. LITTERATURFÖRTECKNING.....	57

1. Inledning

Denna studie handlar om två fall av partibildningar på nationell nivå i Sverige där jag kommer att undersöka bildandet av miljöpartiet och junilistan. De två partierna har båda uppstått i samband med folkomröstningar som tvingat de etablerade partierna att konfrontera nya politiska dimensioner. Partibildningar är intressant att studera då partiväsendet i västvärlden under en lång tid varit i en s.k. nedfrysningsperiod. Trots kraftig urbanisering, ett utökat välfärdssystem, en ökad befolkningstillväxt tillkom inga nya politiska partier (Lipset & Rokkan 1967: 50-51). Detta upplevde även Sverige där riksdagen bestod av samma partier under 70 år (Vedung 1989: 140). I Sverige stabiliserades partisystemet på 1930-talet och den tid av utbrytningar från de olika partierna som skapade olika partikonstellationer slutade och reducerade antalet partier. Totalt har vi enbart sett inträdet av tre nya partier i riksdagen, kristdemokraterna (1985 i samverkan med centern), miljöpartiet (1988) och ny demokrati (1991). En av anledningarna till detta hävdas vara att den svenska vänster-höger dimension i svensk politik var väldigt stark vilket gjort det svårt för nya partier att etablera sig (Bäck & Möller 2001: 38). Författarna påpekar även att inträdet av nya partier försvårats av den starka socialdemokratiska dominans som rådde inom svensk politik då de var i regeringsställning mellan 1932-1976. Socialdemokraterna gjorde även ett strategiskt viktigt val då de bestämde sig för att ge upp sin strävan om att vara ett renodlat arbetarklassparti, och utvecklas till ett parti med en större väljarbas ett s.k. catch-all parti. På så sätt ökades chansen att vinna majoriteten av rösterna (Bäck & Möller 2001: 35). På så sätt var de etablerade partierna och framförallt socialdemokraterna väldigt framgångsrika med att fånga upp väljarnas åsikter vilket gjorde det svårare för nya partier att etablera sig.

En början till förändring i det svenska partiväsendet såg man i samband med vänsterrörelsen intåg på den svenska politiska scenen. Under 1970-talet såg en mängd nya partier dagens ljus i vad man brukar benämna "bokstavsvänstern". Här ingick MLK (Marxist-leninistiska kampförbundet), FK (Förbundet Kommunist) RMF (Revolutionära marxisters förbund) och KFML (r) (Kommunistiska förbundet marxist-leninisterna) (revolutionärerna) som sedan blev KPML (r) (p: et står för parti) och som fortfarande finns kvar (Östberg 2002: 144). Framgången för dessa partier var emellertid begränsad då deras lösa organisationsstruktur och spontana arbetssätt försvårade möjligheten att bedriva ett långsiktigt politiskt arbete (Ibid). Östberg ser även andra orsaker till varför rörelserna i det långa loppet inte var mer framgångsrika. Bland annat förbättrades den svenska ekonomin vilket innebar att de styrande

kunde genomföra en offensivreformistisk politik och överge den radikala retorik som använts med t.ex. löntagarfonderna och medbestämmandelagen (Östberg 2002: 176). Vidare hävdar han att rörelserna själva genomgick förändringar bl.a. skedde en generationsväxling inom dessa vilket enligt författaren betydde att man inte kunde tala om en homogen rörelse. I samband med att 68-generationen bildade familjer och skaffade sig karriärer förändrades förutsättningarna för engagemang (Östberg 2002: 176-177). Men vänstergrupperna var inte de enda som engagerade människor att organisera sig politiskt. Även miljörelsen fick större och större utrymme i den svenska politiken. Som störst blev den i samband med kärnkraftsomröstningen 1980. Omröstningen vanns av linje två med liten marginal över kärnkraftsmotståndarnas linje tre vilket blev startskottet för bildandet av Miljöpartiet. (Vedung 1989: 139)

Inför valet till europaparlamentet 2004 fick de etablerade partierna en ny utmanare, junilistan. Detta var året efter Sverige genomfört en folkomröstning om eurons varande eller icke varande i svenska ekonomi en kamp som nej-sidan vann med en övertygande seger (<http://www.val.se>) där de båda grundarna av partiet var med och deltog på nej-sidan. Det politiska etablissemanget såg födelsen av en ny kraft i den svenska politiken. Det gick bra för Junilistan i valet 2004 då partiet vann tre av de nitton platser som står till Sveriges förfogande i europaparlamentet.

1.1 Tidigare Forskning

Forskningen om partibildningar är omfattande. Inledningsvis redovisas de tre dominerande perspektiven som antas då man vill förklara partibildningar, det institutionella, det strukturella och det organisationsteoretiska. I samband med det kommer jag att väva in enskilda verk som använts sig av dessa förklaringsmodeller. Den tidigare forskningen kring mina två fall miljöpartiet och junilistan är mer begränsad. Rörande miljöpartiet är det främst Evert Vedung som publicerat material om deras uppkomst och ett av hans verk kommer presenteras nedan. Angående kunskapen om junilistans bildande är forskningen dålig. Jag har inte lyckats finna någon som försökt förklara deras uppkomst vilket är en anledning till att jag valt att undersöka dem.

1.1.1 Det institutionella perspektivet

Det främsta verket i det institutionella perspektiv är skrivet av Maurice Duverger som ser bildandet av politiska partier som en effekt av vilket valsystem ett land har utformat. Detta kallas i litteraturen om partibildningar för Duvergers lag – vilken hävdar att *”the simple-majority single-ballot system favors the two party system”* (Riker 1982: 754). Duverger gör skillnad mellan länder där man använder majoritetsval och där man använder proportionalitetsprincipen. Ett land som präglas av det senare främjar användandet av flerpartisystem medan den tidigare främjar ett tvåpartisystem (Duverger 1954: 239, 217). Det som avgör hur många partier som uppstår i de olika systemen förklarar Duverger med att de finns två mekanismer i spel vilka samverkar, en mekanisk och en psykologisk (Duverger 1954: 224).

Den mekaniska effekten missgynnar i ett tvåpartisystem det ”tredje” partiet dvs. utmanaren till de två dominerande partierna, av systemets utformande. Detta följer då procenten röster ett parti vinner i valet inte omvandlas till samma andel mandat i parlamentet (Ibid), vilket är fallet i ett proportionellt valsystem. Den mekaniska effekten i sin tur påverkar även väljarna i form av den psykologiska effekten. Enligt författaren blir väljarna tillslut medvetna om denna effekt och att deras röst blir bortkastad om den i fortsättningen läggs på det utmanande partiet. Om väljarens parti ligger i farozonen att vinna representation i parlamentet är således risken stor att man överger det utmanande partiet och istället röstar på ett av de partier man tycker minst illa om (Duverger 1954: 226). Sammanfattningsvis hävdar han att nya partier får svårt att uppstå i tvåpartisystem där majoritetsval används då systemet i sig självt hindrar partier att lyckas (Ibid). Det proportionella valsystem å andra sidan drabbas enligt Duverger inte av den mekaniska effekten då ett parti även om det hamnar på tredje eller fjärde plats fortfarande får procentuell representation i parlamentet. Vidare uppstår då inte en psykologisk effekt vilket påverkar väljarna att rösta även på svagare partier (Duverger 1954: 250).

Följaktligen hävdar han att nya partier har större chans att bildas i valsystem där proportionalitetsprincipen brukas då det inte uppstår en mekanisk eller psykologisk effekt tillskillnad från tvåpartisystem. Detta perspektiv har inte helt och fullt lyckats med att förklara hur det kommer sig att bl.a. det svenska partiväsendet var fryst i närmare 70 år trots att vi tillämpat ett proportionellt valsystem.

1.1.2 Det strukturella perspektivet

Ett annat perspektiv som gör anspråk på att förklara uppkomsten av nya partier är det strukturella perspektivet. 1960-70-talet såg ett uppsving av rörelser runt om i Europa och Sverige, vänstervågen hade kommit.¹ Detta perspektiv fick sitt uppsving då den för tillfället existerande forskningen (den institutionella) inte kunde förklara uppkomsten av nya partier. Senare forskning om partibildningar har kommit att använda sig av Ronald Ingleharts och hans arbete om postmateriella värderingar i ett försök att belägga tesen att väljarnas skiftande värderingar ligger till grund för nya partier.

I boken *The silent revolution* (1977) belägger han att människor som växt upp under efterkrigstiden i större utsträckning har andra värderingar än de från generationen innan. Anledningen till förändringen i värderingar beror enligt Inglehart på att man växt upp under en period utan krig, där man levt under god materiell standard samt fått en ökad tillgång till utbildning. Sammanslaget har det lett till att människors värderingar har ändrats från materiellt till postmateriellt dvs. mer fokus på livsstilspolitik, mindre grad av mobilisering i de politiska partierna och ökad medvetenhet i internationella frågor (Inglehart 1977: 4-7).

Tesens som används för att förklara uppkomsten av nya partier är således att de förändrade värderingarna innebär att man inte längre bryr sig om klassfrågor som går att relatera till vänster-högerskalan. Detta har underminerat partiernas väljarbas då väljarna har andra åsikter än partierna. Nya frågor uppstår som jämlikhet och miljöförstöring vilket de gamla partierna inte klarar av att anpassa sig till, vilket då leder till att nya partier kan uppstå (Erlingsson 2005: 56-57). Att finna under detta perspektiv är även Lipset & Rokkans verk *Party system and voter alignments* där författarna hävdar att fyra konfliktlinjer (centrum/periferi, stat/kyrka, bondesamhälle/industrisamhälle och kapital/arbete) som fanns i samhället ledde till uppkomsten av politiska partier med olika sociala baser (Lipset & Rokkan 1967: 13-14). Detta perspektiv har svårt att egentligen förklara uppkomsten av ett parti, visst går det att belägga att väljarnas värderingar har ändrats men det kan ändå inte förklara varför ett parti uppstår och det kan framförallt inte förklara varför ett parti som inte går att klassificera under ett livsstilsparti uppstår. Således kan detta perspektiv ensamt inte hjälpa till att förklara junilistans existens.

¹ För redogörelse om rörelser i Sverige se Friberg & Galtung (1984) och Östberg (2002).

1.1.3 Det organisationsteoretiska perspektivet

Slutligen har vi det organisationsteoretiska perspektivet som tillskillnad från de två tidigare perspektiven utgår ifrån partierna vilka ses som kollektiva aktörer. I boken *When parties fail* presenterar Lawson & Merkl en tes som säger att nya partier eller rörelser bildas när etablerade partier misslyckas med att utgöra den kanal mellan medborgarna och politikerna som de ska vara (Lawson 1988: 19). I detta perspektiv är de etablerade partierna ofta den primära analysenheten och förändringar i omvärlden är de variabler som ger upphov till ett nytt parti. Evert Vedung är en författare som knyter i första hand an till det organisationsteoretiska perspektivet. Enligt honom uppstod miljöpartiet p.g.a. tre faktorer. För det första misslyckades centerpartiet med att vara den länken mellan väljarna och staten i kärnkraftsfrågan då man svek sitt vallöfte om att starta upp de reaktorer som var under uppbyggnad (Vedung 1996: 15). För det andra ansåg kärnkraftsmotståndarna att folkomröstningen som genomfördes inte hade gett ett tillfredsställande svar på hur man i framtiden skulle använda sig av kärnkraften. För det tredje bildades partiet då antikärnkraftsmotståndarna ansåg att löftet från centern och vänsterpartiet att godta resultatet även om det blev ett ja som ett svek (Vedung 1996: 18).

Som dessa tre perspektiv visat så finns det olika syn på varför en partibildning sker. Men i vilken utsträckning är de ovanstående faktorerna tillräckliga eller nödvändiga förutsättningar? För att ett parti ska bildas krävs det som första steg någon form av missnöje från medborgarna mot det politiska etablissemanget. I det organisationsteoretiska perspektivet blir det missnöje som uppstår enligt litteraturen en tillräcklig förklaring (se Vedung ovan) för varför vi såg uppkomsten av ett nytt parti. Men kan man inte lika gärna se partiernas misslyckande som en nödvändig faktor för att starta upp processen som en partibildning är, detta är något Gissur Ó Erlingsson gör i boken *Politiska partier*. Han påstår att partiernas misslyckande är en nödvändig faktor men inte tillräcklig för att förklara nya partiers uppkomst (Erlingsson 2005b: 162). Detta är något som jag håller med om, ett nytt parti bildas inte av sig självt då ett parti misslyckas det krävs någon som aktivt genomför beslutet att bilda ett parti. De tre ovanstående perspektivens förklaringar utgick uteslutande ifrån faktorer i partiernas omvärld istället för att se till partibildarna själva. Men är det tillräckligt att förklara uppkomsten av ett nytt parti enbart utifrån förändrade värderingar hos väljarna eller att endast utgå ifrån det politiska systemets utformning? Denna studie skiljer sig åt från de tre klassiska synsätten då fokus i första hand kommer att ligga på partientreprenörerna och deras agerande.

1.2 Syfte

Denna studies ambition är att förklara varför miljöpartiet och junilistan bildades genom att undersöka det utifrån ett aktörsperspektiv (individer). Jag kommer att använda mig av två teorier då de nödvändiga förutsättningar som framkommer ur Gissur Ó Erlingssons (2005) modell inte ses som tillräckliga för att förklara ett nytt partis bildande. Erlingssons sekventiella modell kommer att användas för att åskådliggör partibildningsprocessen i tre steg vilket hjälper mig att finna argument till varför partibildningsprocessen startade. Den andra delen av teorin förser mig med två antaganden kring vilka ett nytt parti bör resonera om innan partiet bildas. Detta är skapandet av ett politiskt projekt dvs. hur man ska förmå folk att rösta på partiet, och mobilisera tillräckliga resurser dvs. hur pengar och medlemmar med ett ideologiskt engagemang ska tillföras partiet. För att besvara frågeställningarna görs en motivanalys där process-tracing appliceras på partibildarna där sedan motiveringar och resonemang härleds för att förklara partibildningarna.

Med hjälp av den sekventiella modellen vill jag förklara varför partibildningsprocessen tog sin början dvs. *vad drev entreprenörerna till att välja partibildningsstrategin?*

En partibildning kan inte enbart baseras på nödvändiga faktorer såsom ett missnöje utan det kräver även att partibildaren har en medvetenhet om andra faktorer som påverkar då man beslutar sig att bilda ett parti. Utifrån det teoretiska ramverket som hämtats från Paul Lucardie (2000) utformas därför en andra frågeställning till *varför ansåg man det vara lönt att bilda ett nytt parti?* Denna delas upp den i två underfrågor; varför ansåg man att väljarna skulle rösta på det nya partiet? samt; i vilken utsträckning kunde man mobilisera tillräckliga resurser? Dessa ses som förutsättningar för att bygga upp en fungerande organisation.

Då jag intar ett aktörsperspektiv där fokus ligger på individerna bakom partierna skiljer sig studien från de verk som presenterades i föregående avsnitt där utgångspunkten varit andra faktorer. En anledning till att fokusera mer på individerna kan man motivera som Erlingsson gör då han hävdar att *"strukturer har ingen egen vilja, inget medvetande och inga intentioner"* (Erlingsson 2005: 20).

För att på ett framgångsrikt sätt kunna besvara mina frågeställningar krävs det att begreppen som används tydliggörs och förklaras. För att bli ett politiskt parti och ställa upp i val säger vallagen att det krävs en registrering av en partibeteckning vilken stöds av namnunderskrifter från (till riksdags- och EU-parlamentsval) 1500 personer (Vallagen 3 § 1-2). En mer statsvetenskaplig definition ges av Gunnar Sjöblom som säger att ett politiskt parti är "*an organization that appoints candidates at general elections to the system's representative assembly and to other political positions*" (Sjöblom 1968: 21).

Det är även viktigt att åtskilja ett politiskt parti från andra typer av organisationer. Enligt Bäck & Möller har en påtryckningsgrupp inte som mål att vinna valbara platser i folkvalda församlingar. Detta står att skilja ifrån en intresseorganisation där medlemmarna ställer krav på andra grupper och organisationer att följa just gruppens intresse (Bäck & Möller 2001: 139-140). Vad som förenar grupper och organisationer av detta slag är det inte strävar efter platser i folkvalda församlingar. Fler för uppsatsen viktiga definitioner kommer löpande presenteras då det blir aktuellt.

2. Metod och material

Med den tidigare forskningen presenterad och syftet klargjort kommer nu studiens metodologiska överväganden och material redogöras för. Avsnittet kommer att börja med en motivering av valet av fall sedan förs en diskussion om studiens metod och avslutas med en kommentar om materialet som används.

2.1 Val av fall

Denna studie blir intressant då den först och främst bidrar till debatten om uppkomsten av nya partier på nationell nivå i Sverige och hjälper till att öka förståelse av bildandet av miljöparti och junilistan.

Miljöpartiet är ett intressant fall att studera då det växt fram ur den svenska miljörörelsen som föddes i och med den gröna våg som svepte fram över Europa mellan åren 1960-80 (Müller-Rommel 1989). De är särskilt intressanta då de inte går att kategorisera på den traditionella vänster-höger-skalan som partier vanligtvis inordnas under (Bäck & Möller 2001: 38). Med sitt bildande tillförde man en ekologi-tilväxt dimension vilket innebar att partierna

även fick ta ställning till vilken typ av samhällsutveckling man strävade efter (Vedung 1989: 140).

Junilistan blir intressant på liknande premisser. Partiet är ett av de få partier i vilket man har en och samma syn på EU och EMU-projektet. (Se Hix & Lord 1997 för en bild av övriga svenska partier). Även detta parti går inte att entydigt kategorisera på den klassiska vänster-högerskalan då det med deras bildande införts en ny dimension, nämligen en europeisk (Hix 1999: 77). Denna kallas i litteraturen för integration-oberoende och innebär i korta drag att ett parti som placerar sig vid integration gärna ser mer av fördjupat samarbete mellan länderna, men ett parti som positioneras vid oberoende (likt junilistan) förespråkar mindre makt till de överstatliga institutionerna (Ibid). Inför valet till europaparlamentet såg vi den 11 februari 2004 bildandet av Junilistan, som ett alternativ till de etablerade partiernas syn på EMU. Partiet var för ett EU-medlemskap men emot en gemensam europeisk valuta och framväxten av en EU-stat (Oscarsson & Holmberg 2006: 10).

De första lokala partierna med en tydlig miljöagenda bildades redan 1973 då ett lokalt parti vann mandat i Lidingö kommun (Erlingsson 2005: 267). Det följdes i kommande val av flera lokala partier bl.a. Haninge, Stockholm och Nacka (Intervju von Malmberg 12/4-07). Det första steget mot ett miljöparti på nationell nivå skedde dock först när Per Gahrton efter sitt avhopp från folkpartiet skickade ut ett PM till ett hundratal individer där han redovisade sina idéer om ett nytt parti. Vid ett senare möte tog man sedan ställning till om man vill vara med att bilda ett parti, (Intervju Gahrton 28/2-07, von Malmberg 12/4-07) på så sätt fick man till en början ett brett stöd underifrån vilket gör att uppbyggnaden tog formen av ett bottom-up perspektiv.

Junilistans bildande skedde från andra hållet med Nils Lundgren och Lars Wohlin i spetsen. De båda deltog aktivt på nej sidan inför folkomröstningen om införandet av EMU och beslutade sig sedan på hösten 2003 att bilda junilistan som ett svar på de etablerade partiernas listor till EU-valet 2004. Enligt Oscarsson & Holmberg har Junilistan drag av ett klassiskt populistparti då de bildades av personer från en annan elit än den politiska, nämligen ekonomiska. Vidare har de inte byggt upp någon partiorganisation eller har betalande medlemmar då man enligt författarnas definition av ett populistiskt parti anser sig ha direktkontakt med folket. Man har ett program som går emot etablissemangen där partitoppen beslutar om vilken typ av politik som ska föras (Oscarsson & Holmberg 2006: 109). En

skillnad som framgår här är att man från junilistans håll inte sökte konsensus från en större grupp.

Denna typ av partibildning är inget nytt fenomen utan går att finna även i övriga Europa, det mest kända fallet borde vara Silvio Berlusconis parti Forza Italia. Partiet bildades endast ett år innan valet i mars 1994 av Berlusconi. Att han på så kort tid lyckades bilda ett parti och vinna valet beror på stor del på den politiska kris Italien upplevde i början av 1990-talet med Sovjetunionens fall och den korruptionsskandal som följde 1992. Men den snabba tillväxten av partiet står även att finna i de resurser som han besitter i sin ställning som VD (presidente) för en mängd bolag, bl.a. investment- och mediebolag (Poli 2001: 25, 30). Kontakter i andra kretsar än den politiska kan möjligtvis ses som en fördel vid en partibildning på nationell nivå då det innebär att man inte är beroende av det politiska systemet i samma utsträckning som man annars är. Ett svenskt exempel på detta är ny demokrati (1991) där två namn, Bert Karlsson och Ian Wachtmeister, som inte kom ifrån den politiska sfären men ändå var kända i det offentliga rummet lyckades med bedriften att vinna platser i riksdagen. I båda dessa fall kan man se partibildningarna som ett resultat av driftiga partientreprenörer.

2.2 Metod

Studien tar formen av en fallstudie där två fall av partibildningar undersöks utifrån en motivanalys. Studien ska ses som teorikonsumerande där jag enbart är intresserad av att förstå varför det gick som det gjorde i de båda fallen (Esaiasson et al. 2002: 98). Fallstudien används fördelaktigast då man vill göra en detaljerad undersökning av en historisk episod eller fenomen (George & Bennett 2004: 5). Denna bild ges även av Yin som hävdar att användandet av fallstudien är bäst för att besvara frågor av typen "hur" eller "varför" där forskaren har liten kontroll över fenomenet som studeras (Yin 1994: 1, 13). Tillvägagångssättet kommer att vara process-tracing som enligt Gerring är ett bra tillvägagångssätt då man vill undersöka ett fenomen utifrån ett mikroperspektiv och förstå aktörers handlingar (Gerring 2007: 181).

Enligt Alan Bryman brukar kvalitativa metoder föredras vid genomförandet av en fallstudie då t.ex. ostrukturerade intervjuer lättare kan undersökas i större detalj (Bryman 2004: 49). Fiona Devine är inne på samma spår, den kvalitativa metoden används enligt henne då man vill försöka förstå analysobjekten och sätta in dem i en tydlig kontext (Devine 2002: 197). Då

syftet med studien är att ringa in de motiveringar och resonemang partibildarna använde sig av vid beslutet att bilda partierna är den kvalitativa metoden att föredra framför den kvantitativa då jag vill fånga ett specifikt handlande från vissa aktörer och inte ett generellt fenomen. Med hjälp av process-tracing kan jag således fånga de motiveringar som angavs och fastställa hur man resonerade i samband med partibildningen. Fördelen som ges av att spåra dessa handlingar är att jag i större detalj kan fånga vad jag söker efter och samtidigt öka förståelsen i de aktuella fallen. Problemet som dock uppstår är i vilken utsträckning dessa resultat sedan kan generaliseras på en större population av fall (Yin 1994: 35). Ambitionen i denna studie är dock inte att göra uttalanden om andra fall av partibildningar utan vill enbart förklara partibildningarna i dessa två fall.

Ovanstående resonemang hänger samman med en studies validitet och benämns i litteraturen som extern validitet (Esaiasson et al. 2002: 61). Validitet handlar om hur pass tillförlitlig studien är dvs. undersöks det som man säger att man undersöker (Bjereld et al. 2002: 108). Esaiasson et al. delar upp detta i begrepps- och resultatvaliditet vilket de benämner som en studies interna validitet (Esaiasson et al. 2002: 61). Begreppsvaliditet innebär att de teoretiska begreppen ges en operationell innebörd dvs. man visar hur ett fenomen ska tolkas då man genomför undersökningen (Esaiasson et al. 2002: 62). I mitt fall innebär det att partibildningen måste undersökas utifrån individerna som tog beslutet att bilda ett parti där deras motiveringar söks och inte utifrån vad andra tolkade som en anledning till att partiet bildades. En sådan undersökning skulle missa det jag syftar svara på nämligen partibildarnas anledningar. Detta hänger även samman med resultatvaliditeten som innebär att man verkligen undersöker det man avser. För att den ska vara uppnådd krävs det att begreppsvaliditeten är god samt att reliabiliteten är hög. De tolkningar som görs vid operationalisering av indikatorer är subjektiva vilket påverkar resultatvaliditeten och reliabiliteten då andra forskare kan göra andra tolkningar vilket då påverkar de resultat som studien kommer fram till.

Reliabilitet handlar om i vilken utsträckning en studies resultat kan återupprepas av en annan forskare. Om det faller sig så att studiens resultat blir detsamma vid en återupprepning säger man att en studie uppnår god intersubjektivitet (Bjereld et al. 2002: 111). Dock kan denna vara svår att uppnå i studier då intervjuer används då intervjusituationen och personkemin kan påverka vilka svar som ges (Ibid), detta benämner man intervjuareffekten. För att undkomma reliabilitetsproblem är det viktigt att källor anges noggrant samt att jag redogör för hur

materialet och de teoretiska antagandena tolkats. I syfte att stärka studiens reliabilitet har jag operationaliserat alla delar i teorin, dock bör påpekas att dessa tolkningar är mina egna vilket innebär att andra forskare kan göra andra tolkningar vilket då skulle kunna resultera i ett annorlunda resultat.

2.3 Motivanalys

Motivanalys används inom statsvetenskapen då man vill kartlägga de medvetna överväganden en aktör gör inför ett beslut vilket innebär att man sätter sig in i sina aktörers uppfattning av verkligheten (Esaiasson et al. 2002: 317). Vid användandet av en motivanalys finns det enligt författarna två olika sätt att arbeta det ena är att man använder sig av förhandsdefinierade motiv vilket innebär att man ställer upp tänkbara motiv vilka sedan styr undersökningen. Den andra varianten är att man arbetar helt förutsättningslöst vilket innebär att motiven för aktörens handlingar inte ställs upp. Enligt författarna har man då fördel att vara mer öppen för vad som verkligen kommer fram ur det material som undersöks samt minskar risken att bli anklagad för att ha pressat fram motiv (Esaiasson et al. 2002: 320-321). Dock varnar författarna att detta förfarande gör forskaren beroende av de inblandade aktörernas uttalanden och motiveringar vilket kan leda till att egennyttiga eller strategiska motiv missas. Detta hävdar Esaiasson et al. är en risk då människor i allmänhet och politiker i synnerhet inte är villiga att erkänna att en handling skett för att maximera sin egen nytta eller för att en handling var strategiskt smart (Ibid). Då motiv inte är direkt observerbara utan endast mentala processer inom en aktör lever en studie med denna ansats ständigt med osäkerheten att de verkliga motiven undertrycks. Således påminner Esaiasson et al. oss om att ”*motiveringar är inte detsamma som motiv*” (Esaiasson et al 2002: 319).

Denna uppsats kommer delvis att utgå ifrån det förutsättningslösa arbetssättet trots de problem som förknippas med denna procedur. Det innebär att arbetssättet kommer att bli av induktiv karaktär då jag spåra vad som drev entreprenörerna till tanken att bilda ett nytt parti vilket jag blir svårt att göra om jag från början ställer upp tänkbara motiv. Användandet av Lucardies teoretiska antaganden däremot gör att analysen får mer av ett deduktivt inslag då frågeställningarna som ställs upp utgår ifrån hans antaganden men tanken är fortfarande att härleda anledningar till varför man valde att bilda partiet.

2.4. Process-tracing

Som jag nämnde kommer det konkreta tillvägagångssättet utgöras av process-tracing som är fördelaktigt då man vill undersöka ett fenomen utifrån ett mikroperspektiv och förstå aktörers handlingar (Gerring 2007: 181). Detta görs genom att man presenterar sitt material i form av ett detaljerat narrativ med vilket man sedan kan åskådliggöra hur ett beslut fattades (George & Bennett 2004: 210). Jag kommer att göra detta utifrån den sekventiella modellen vilken har uppställda förväntningar på vad som kan ske i varje steg, på så sätt kan man kartlägga vad som drev partientreprenörerna och spåra anledningen till att man valde en partibildningsstrategi. Med hjälp av Lucardies antaganden kan jag sedan finna argument för varför man tog steget fullt ut och bildade partierna.

Användandet av process-tracing på detta sätt kräver således att jag använder mig av intervjuer med berörda personer för att få deras uppfattning om hur man resonerade. Utifrån mitt ihopsamlade material kan jag sedan via process-tracing härleda beslut som tagits av mina individer till en förståelse om varför man beslutade sig för partibildningsstrategin och sedan varför man bildade ett nytt parti. Innan jag lämnar detta område är det på sin plats med en diskussion om hur pass väl jag kan använda den sekventiella modellen för att förklara varför miljöpartiet och junilistan uppstod? Något som man ska ha i åtanke vad gäller denna modell är att den är en deskriptiv sådan den berättar hur det gick till (Erlingsson 2005: 203). Till följd av detta kan man åskådliggöra vad som hände vid processen och på så sätt synliggöra de ”heta känslor” som Erlingsson talar om. För att inte bara redogöra för två processer har jag därför valt att applicera en ytterliggare teori som kan hjälpa mig förklara varför man tog steget fullt ut.

2.5 Material

Då jag genom process-tracing vill undersöka de motiveringar som angavs till partibildningarna behöver jag finna motivindikatorer som visar på tänkbara motiv till deras beslut. För att få fram det är materialet i denna uppsats bl.a. baserat på intervjuer med berörda personer samt personer med inblick i partibildningsprocessen. Att enbart luta sig mot intervjuer kan dock framstå som lite bekymmersamt då jag blir väldigt beroende av vad de ger mig för information. Men i fallet med junilistan finns det ingen tidigare forskning kring dem vilket gjort att jag varit tvungen att förlita mig på vad som sagts i intervjuer samt använda mig

av tidningsartiklar från dagspress. Materialet angående miljöpartiet är även delvis baserat på intervjuer men då det existerar tidigare forskning kring partiet har jag även fått tag på andra typer av källor förutom det som står i dagspress.

För artiklarna i dagspress har huvudsakligen DN, SVD, Expressen och Aftonbladet använts, dessa har hämtats från Presstext och Artikelsök där tidsperioden som användes i sökningen för miljöpartiet låg mellan 1978-1981 och för junilistan mellan 2003-2004. Artiklarna från dagspress är att betrakta som sekundärkällor då uttalanden som gjorts redan tolkats av journalisten vilket kan påverka artikelns oberoende och tendensfrihet (Thurén 2005: 13). Risken att en utsaga har blivit förskönad ska man vara medveten om då det gäller tidningsartiklar, jag har försökt att bekräfta uppgifterna som presenterats i flera olika källor för att vara säker på att felaktigheter inte smugit sig in i texten.

Jag har även med artiklar som är publicerade av mina aktörer. Då de kan ha anledning att framställa något i en viss dager bör man vara medveten om att dessa artiklars tendensfrihet kan var påverkad t.ex. hur Gahrton framställde den folkpartistiska ledningen i samband med att han lämnade partiet (DN 13/11-79), sättet som Lundgren & Wohlin såg den svenska politikens utveckling efter folkomröstningen (DN 11/2-04) osv. Detta problem ser jag som mindre akut då jag trots allt vill undersöka verkligheten som de uppfattade den, dock har jag i möjligaste mån kontrollerat uppgifterna i andra källor även här. En ytterliggare anledning till användandet av tidningsartiklar är för att komma runt tidssambandet som säger att ju längre tid det gått mellan en händelse och berättelsen om denna desto mer anledning finns att tvivla på utsagan (Ibid), detta är främst aktuellt i fallet med miljöpartiet.

Vid undersökningen av miljöpartiet och Per Gahrtons motiveringar har jag även använt mig av böcker författade av honom vilka ses som sekundärkällor. Även dessa hjälper till att överkomma problemet med tidssambandet men man bör vara medveten om att de böcker han skrivit och de beskrivningar som görs kan vara tendensiösa. I analysen av miljöpartiet har även böckerna Maskrosbarn och Nu kommer miljöpartiet använts. Kapitlena i dessa är skrivna av miljöpartister och kan således kan ha svårt att uppfylla tendenskriteriet som Thurén ställer upp, vidare kan även deras oberoende vara påverkat då de kan ha anledning att presentera vissa uppgifter i en viss dager. Sven-Erik Larssons bok *Mellan Palme och Bohman* används även i analysen då främst för att fånga upp folkpartiets reaktion. Härifrån har jag även använt mig av uttalande som gjorts av Fp: s ledningen. Dessa uttalandes ska inte ses som hämtade

från en primärkälla då de är ett referat ifrån annat håll. Det är även möjligt att sådana uttalanden kan lida av att tendenskriteriet inte är uppfyllt.

Slutligen vill jag uppmärksamma läsaren på några hinder som uppstod under materialinsamlingen. Då insamlingen tog sin början undersökte jag möjligheten att använda mig av partiernas arkiv för att få fram material om partibildningsprocessen. Till min förvåning visade det sig att varken miljöpartiet eller junilistan hade arkivmaterial från perioden innan partibildningen. Arkivering påbörjades i Mp: s fall först efter att partiet bildats och då arkiverades inte materialet som producerades under denna period. I junilistans fall finns på deras hemsida material som skrivits av dess ledamöter och medlemmar men där börjar arkiveringen först efter valet 2004. Jag är även medveten om att den delen av analysen vilken rör aspekten med mobiliserandet av resurser (vilka resurser ett parti anser sig kunna skaffa innan partibildningen) består av ett lite bristfälligt material. Poängen att ändå presentera detta är för att visa på om man var medveten om de behov man hade redan innan själva partibildningen.

2.5.1 Intervjuer

Då partibildarnas motiveringar till partibildningarna står i centrum för undersökningen är det viktigt att låta de som tog beslutet i fråga redovisa sina tankar om processen. För detta ändamål har samtalsintervjuer genomförts med berörda personer i syfte att få en bild av hur de själva uppfattade sina handlingar (Esaiasson et al. 2002: 282). Urvalet av intervjupersoner har följt ett s.k. snöbolls urval vilket inneburit att efter samtal med en informant har jag blivit hänvisad till en annan med inblick i processen (Esaiasson et al. 2002: 286). Jag har genomfört fyra intervjuer med två personer från varje parti. Från miljöpartiet har jag samtalat med Per Gahrton och Ronald von Malmborg, junilistans representanter har varit Lars Wohlin och Eva Nisser. Att Nils Lundgren inte blivit intervjuad är jag medveten om kan vara en svaghet men då jag inte har fått honom att ställa upp har jag fått förlita mig på hans uttalanden som skett i dagspress. Urvalet har skett på basis av den information de besitter då de alla var delaktiga i besluten att bilda de båda partierna.

Då man utför intervjuer finns det alltid en risk för en s.k. intervjuareffekt dvs. svaren som respondenten ger kan påverkas av vem som ställer frågorna (Esaiasson 2002: 293). Vidare hävdar författarna att denna risk inte skall överdrivas utan bör vid misstanke redovisas i den

löpande texten (Ibid). Samtliga intervjuer har spelats in och transkriberats. Intervjufrågorna kretsade kring perioden innan själva partibildningen och aktörernas handlingar och deras tankar kring partibildningen.

3. Teori

Nu när läsaren är introducerad i studiens metod är det dags att redovisa de teoretiska antaganden som ska användas. Uppsatsen utgår ifrån Erlingssons sekventiella modell om hur aktörer går tillväga för att bilda ett parti detta kommer att sammanfogas med teoretiska antaganden från Paul Lucardie som om vad som krävs för en lyckad partibildning.

Syftet med att använda modellen är att åskådliggöra partibildningsprocessen i olika sekvenser, för att visa en aktörs vägval vid en bildning. Modellen ger förhandsdefinierade teoretiska antaganden om vad som kommer att ske i varje steg och kan beskriva vad som förväntas hända i varje steg men kan inte säga något om hur en aktör resonerar under processen, därför används även andra teoretiska antaganden. Användandet av Erlingssons modell ska visa på de nödvändiga förutsättningar som krävs för en partibildning. Med hjälp av Lucarides antaganden kan jag fånga upp de tillräckliga förutsättningar som krävs då man bildar ett parti. Jag kommer att börja avsnittet med att kort presentera Erlingssons avhandling för att läsaren ska förstå utgångspunkten i modellen jag kommer att använda mig av. Detta följs upp av en presentation av Erlingssons sekventiella modell och de övriga teoretiska antaganden som används. Därefter framförs kritik mot teorin och visar på vikten av en politisk entreprenör vid en partibildning.

3.1 Samarbetsparadoxen och partibildningar

Gissur Ó Erlingsson arbetar med två frågeställningar; (1) varför bildar människor nya partier överhuvudtaget? och (2) varför blev partier som aldrig haft riksdagsrepresentation allt vanligare förekommande i svenska kommuner under åren 1973-2002? (Erlingsson 2005: 15). I sin inledning ställer han sig frågan varför vi ser bildandet av nya partier då det utgör en klassisk teoretisk paradox á la Mancur Olson som hävdar att *"rational, self-interested individuals will not act to achieve their common or group interests"* (Olsen 1971: 2). Denna samarbetsparadox anser Erlingsson aktualiseras när partibildning kommer på tal. Han har

svårt att förstå hur det kommer sig att ett parti som han ser som en kollektiv vara kan bildas då aktörer tenderar att agera på sådant sätt som gynnar dem själva bäst (Erlingsson 2005: 14).

Enligt spelteoretiker väljer aktörer i förstahand icke-deltagande och hoppas att någon annan startar partiet för att inte själva slösa resurser och energi på något som folk i slutändan kanske inte stödjer. Författaren ser missnöje mot politiken som en nödvändig förutsättning till varför ett nytt parti uppstår men anser att den inte är en tillräcklig förutsättning då den fullt ut inte kan förklara varför någon tar sig tid att bilda det. Erlingsson utvecklar tre modeller som kan lösa samarbetsparadoxen (Erlingsson 2005: 14-17). De tre modellerna är, den parametriska, den dynamiska och den sekventiella. Jag kommer här översiktligt presentera de två först nämnda som inte kommer att användas för att sedan mer ingående presentera den sekventiella modellen.

3.1.1 Två av Erlingssons modeller

I den dynamiska modellen är den centrala variabeln informationens betydelse för individers beslut att bilda partier, då han försöker fastställa uppsvinget av nya partier på kommunal nivå (Erlingsson 2005: 236). Hans hypotes är att kommuner med nya partier representerade i kommunfullmäktige tenderar att vara koncentrerade till samma geografiska område (Erlingsson 2005: 213). Genom två underhypoteser en strängare och en lite svagare variant vilka utgår ifrån att nya partier uppstår inom samma geografiska område belägger han att rationell imitation ligger till grund för uppsvinget av nya partier, då kunskapen om att ett nytt parti uppstått i grannkommunen leder till en spridning i geografiskt närliggande kommuner (Erlingsson 2005: 237). Med andra ord är sannolikheten större att en kommun som geografiskt sett ligger nära en kommun i vilken ett nytt parti uppstått också kommer att uppleva ett nytt parti.

Parametriska analyser påminner enligt Erlingsson om ekonomernas arbetssätt. Med denna modell kan man undersöka om omgivningsförändringar kan förklara individers förändrade beteende. Utgångspunkten man har är att individer försöker maximera sin inkomst, sina möjligheter till inflytande eller stärka sin sociala status. Han anser att individer har tydliga preferenser som man försöker uppfylla. En partibildning anses vara mödan värt då avkastningen överstiger de potentiella kostnaderna. Enligt modellen ändrar en aktör sin

strategi i takt med att omgivningen förändras, därför är det värt att undersöka individernas omvärld och försöka finna relevanta förändringar i denna. Individen anses vara rationell, intentionell och framåtsyftande och partibildningen ses som ett medel och inte som ett mål i sig (Erlingsson 2005: 110-111, 121).

Modellen tar sitt avstamp i de tre perspektiv som redovisades i den tidigare forskningen, det institutionella, det organisationsteoretiska och det strukturella. Utifrån det institutionella perspektivet undersöker Erlingsson till att börja med tre sorters selektiva incitament ekonomiska, makt- eller inflytande och sociala incitament. Vidare undersöker han sedan om förändringar i de s.k. institutionella trösklarna kan ha påverkat uppsvinget av partibildningar (Erlingsson 2005: 112). Undersökningen täcker även upp partiernas interndemokrati och väljarnas uppfattning om de politiska partierna. Utifrån incitamenten ställer han upp flertalet hypoteser och konkluderar att det varken från en maktaspekt, inflytandemässigt, eller ekonomiskt blivit lönsamt att bilda ett nytt parti. Vidare har de institutionella trösklarna inte gynnat nya partier då valsystemet inte förändras så det gynnar nya utmanare. Men det finns troligtvis skäl att misstänka att partibildningarna blivit fler då de etablerade partiernas interndemokrati försämrats samtidigt som väljarnas missnöje mot politiken ökat (Erlingsson 2005: 153-156).

3.2 Den sekventiella modellen

Denna modell likt de övriga utgår ifrån att aktörerna är rationella och enbart handlar på sådant sätt att en handling ska ge någon form av avkastning. Modellen tar sin utgångspunkt i något som benämns analytiskt narrativ vilket innebär att man blandar det rationalistiska angreppssättet (hypotetiskt-deduktivt) med ”berättelser” (narrativ)² (Erlingsson 2005: 162). Det som kännetecknar detta angreppssätt är kombinationen att arbeta med på förhand definierade teoretiska antaganden (rationalism) med ambitionen att kontextualisera analysen (historiska studier) (Erlingsson 2005: 164). Den drivande aktören i denna modell är partientreprenören och dennes väg till partibildningsbeslutet, fokus ligger på entreprenörens inre drivkraft (Erlingsson 2005: 161). Av intresse här är att finna de motiv som partibildarna

² Narrativa analyser brukar vanligtvis förknippas med historiska analyser där användningen av narrativ hjälpte till att skapa ordning i förflutna händelser. Historikerna omformade då sitt huvudsakliga material till berättelser för att kunna återge kunskap. För den intresserade rekommenderas läsning av Bergström & Boréus (2005)

hade under perioden för beslutet, till detta använder man sig av process-tracing vilket är användbart då man kan spåra de möjliga motivindikatorer en aktör har.

Med användandet av den sekventiella modellen så kan man identifiera de drivkrafter som leder fram till partibildningsstrategin (Erlingsson 2005: 162). Han anser följaktligen att den gemensamma nämnaren, valet att bilda ett parti, drivs fram av något som i alla olika fall av partibildningar är universell. Enligt författaren kan denna modell fånga dessa drivkrafter genom att dela upp partibildningsprocessen i olika sekvenserna och på så sätt spåra motivindikatorer för valet av strategin.

Men innan man kan identifiera de tänkbara motivindikatorerna krävs det att partibildningsprocessen kommer igång. Simon Hug har lyckats fånga en gemensam nämnare utifrån vilken varje partibildning tycks ta sin början. Hug hävdar att en partibildning börjar med att *"a group of people is unhappy about some political issues"* (Hug 2001: 36). Vilket leder till att de potentiella partibildarna ställer krav som riktar sig mot de etablerade partierna. Detta krav möts av en reaktion från de etablerade partierna som antingen accepterar kravet och anpassar sig eller ignorerar det vilket då leder till att ett parti relativt snabbt uppstår (Hug 2001: 36).

Anledningen till att bildandet sker hävdar Erlingsson beror på att aktören utvecklat s.k. *"heta känslor"* vilket han ser kan vara en avgörande faktor vid en partibildning (Erlingsson 2005: 200). De *"heta känslorna"* definieras i termer av ilska, en känsla av besvikelse, inte bli tagen på allvar, detta skapar då en känsla av revanschlust där partibildningsstrategin väljs för att ge utlopp för känslor av typen *"jag ska minsann visa dem..."* (Erlingsson 2005: 203). Således blir ett av målen att med hjälp av denna modell att identifiera denna känsla. Dessa känslor kan dock inte ensamt förklara uppkomsten utan ska ses som en nödvändig faktor för en partibildning men inte en tillräcklig. Således kommer jag även att använda mig av andra teoretiska antaganden som kan hjälpa till att motivera det tagna beslutet (dessa redovisas längre fram).

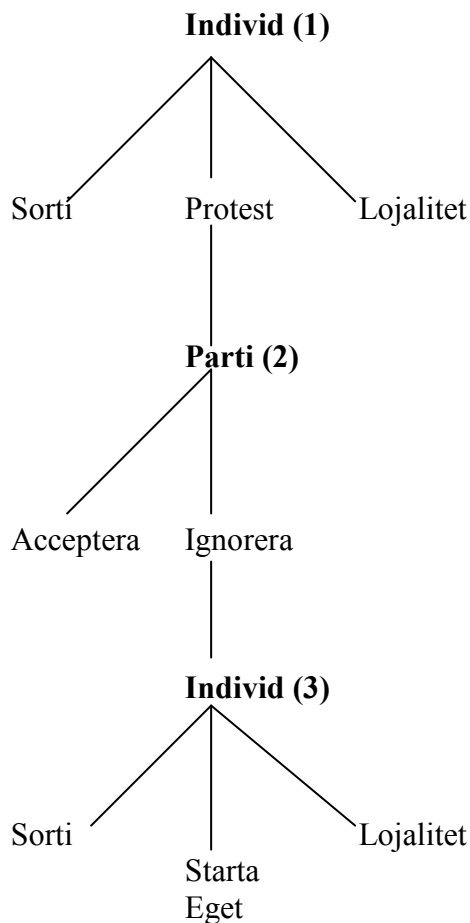
Innan man kommer till vad som drev fram bildningen kräver teorin att man kontextualiserar situationen vilket går i linje med en motivanalys som kräver att uttalanden som gjorts ska preciseras och sättas i sitt sammanhang, man behöver m.a.o. en bakgrund till uttalanden som gjorts. Det är här som narrativet kommer till användning. Med denna beskriver man de

centrala aktörerna, deras politiska bakgrund och relation till de etablerade partierna. Det är även här man finner den tändande gnistan som väcker lusten att bilda ett parti (Erlingsson 2005: 165).

3.2.1 Det sekventiella spelet

Partibildningsprocessen exemplifierar Erlingsson genom Albert Hirschmans verk *Exit Voice and Loyalty*. Användningen av Hirschmans begrepp gör att man kan ställa upp de teoretiska antaganden om hur en person kan komma att agera. I den sekventiella modellen används Hirschmans begreppsapparat om hur en aktör agerar i en organisation vid missnöje. Initialt har aktören tre val, (1) om aktören är missnöjd men förblir tyst och lojal mot den existerande ordningen slutar spelet. Aktören kan även ge upp och överge sina försök att påverka den rådande situationen och således lämna organisationen vilket avslutar spelet. Det tredje alternativet protest innebär att aktören för fram ett avvikande krav i ett försök att ändra situationen vilket tvingar organisationen till handling. (2) Partiet har två alternativ att välja mellan, att acceptera protesten och genomföra de åtgärder aktören ställer. De kan även välja att ignorera protesten och fortsätta som vanligt vilket då tvingar fram en reaktion från den missnöjde. (3) Även nu har aktören tre handlingsmöjligheter, att acceptera att man misslyckades i sina försök till förändring och fortsatt vara lojal och då bära kostnaden av protesten i form av tid, pengar och sociala risker utan att ha fått något för sina besvär. Aktören kan även välja att träda ur partiet med samma typ av kostnader som ovan. Det tredje alternativet är en kombination av sorti och protest då ett försök görs att bilda ett eget parti vilket ger en möjlighet att dra fördel av de sidovinster en lyckad partibildning skapar (Erlingsson 2005: 166-168).

Spelträdet

Figuren visar hur partientreprenören och partiet interagerar vid olika åsikter i en politisk fråga och som i slutända kan resulterar i att ett nytt parti bildas. (Erlingsson 2005: 166)

3.2.2 Kritik mot Erlingssons syn på rational choice

Viktigt att påpeka är att Erlingsson ser offentlig politik som en kollektiv vara, vilket innebär att produktionen av en sådan inte kommer till stånd om inte en kalkyl gjorts att de vinster som görs vid en partibildning överstiger de potentiella kostnaderna. Partibildningen ses därför som ett medel för att uppnå andra mål. Hans teoretiska förväntning är att någon privat vinst lockar människor att bilda partier (Erlingsson 2005: 103, 105). Denna vinst ser han som egennyttig dvs. det ska leda till en personlig vinst av något slag. Hans synsätt på rational choice (RC) blir således väldigt snävt. Att enbart hävda att egennyttiga motiv ligger till grund för en partibildning blir svårt att belägga som Esaiasson et al. påpekade då politiker sällan motiverar sina beslut i sådana termer. Det går även att tänka sig att en partibildning har ett mer inneboende värde som möjligheten att driva politiken på ett annorlunda sätt, bilda ett parti för

att ge folket ett alternativ som inte finns osv. Inom RC forskningen finns det dem som anser att perspektivet har svårt att belägga att alla individers handlingar baseras på en cost och benefit kalkyl dvs. egennyttan. Michael Taylor kallar handlingar som sker utifrån altruistiska grunder för expressive behavior vilket innebär att handlingen i sig har ett större inneboende värde än rent ekonomisk (Taylor 1995: 228-229). Författaren genomförde i sin studie intervjuer med överlevande från andra världskriget som skyddade människor från förföljelse. Han kom fram till att dessa individer inte tog hänsyn till cost och benefit utan kände att deras handlande var den enda möjliga (Ibid). Följaktligen behöver ett bildande av ett parti inte vara motiverat av rent ekonomiska incitament utan kan för bildaren ha ett högre inneboende värde.

3.2.3 Partientreprenören

Partientreprenören är alltså den centrala figuren som driver utvecklingen framåt i den meningen att det är dennes handlingar som står i förgrunden i analysen. En bok som fokuserar på entreprenörer och politik är Borgs & Rankka som i boken *Politikens entreprenörer* (1996) undersöker uppsvinget av lokala partier som sågs i landets kommuner efter valet 1994. De konkluderar att den ökning som sågs berodde till stor del på de etablerade partiernas interna strukturer. Dessa gjorde det svårt att få fram nya idéer och därmed minskat inträdet av nya krafter i de etablerade partierna vilket förhindrat en förnyelse av partierna (Borgs & Rankka 1996: 9, 46-49). Detta hävdar de skapade en lucka för en politiks entreprenör att lyckas där de etablerade partierna misslyckats.

Vad är då en entreprenör? Enligt nationalencyklopedin är en entreprenör en företagsam person som skapar nytt användarvärde åt någonting (www.ne.se). Borgs & Rankka definition vilken kommer att anammas av mig i denna uppsats, är en person som präglas

"av driftighet, engagemang och kreativitet. Ofta är det en verklig eldsjäl som upplever missnöje med de etablerade partierna och deras politik och därför bestämmer sig för att ta saken i egna händer" (Borgs & Rankka 1996: 12).

Hur arbetar då en entreprenör? Inom nationalekonomin är detta en person som när han/hon ser en chans att starta ett nytt företag och/eller utveckla en ny produkt tas chansen då det finns en möjlighet att göra en vinst. Detta tillfälle uppstår när de etablerade företagen antingen producerar en dålig vara eller marknaden har behov av en ny typ av vara (Landström 2005:

20). Samma resonemang anser Erlingsson går att applicera på politiken, nya partier uppstår för att väljarna vill ha en ny social förändring, ny politik som inte erbjuds av partierna, eller de etablerade partierna lyckas inte attrahera väljarnas sympatier. Likt för ett företag uppstår ett *window of opportunity* som partientreprenörerna hoppar på i syfte att tillfredställa inte bara väljarnas behov utan även sina egna med en plats i en folkvald församling (Erlingsson 2001: 100-101).

3.3 Ett teoretiskt ramverk.

Som nämndes tidigare är ambitionen inte bara att beskriva partibildningsprocessen utan även åskådliggöra hur man resonerade inför partibildningen angående väljarna och mobiliserandet av tillräckliga resurser. Varför ansåg partientreprenörerna det värt att bilda ett nytt parti? Paul Lucardie har identifierat tre punkter han anser ligger till grund för uppkomsten av nya partier och deras framgång i val. Då studien inte syftar till att förklara valframgång har punkter rörande detta valts bort och istället läggs fokus på de områden som rör själva partibildningen. Den punkt som valts bort kallar Lucardie gynnsamma politiska strukturer och handlar bl.a. om vilken tillgång ett nytt parti har till staten och den politiska kulturen (Lucardie 2000: 180).

De punkter som används ska syfta till att ge undersökningen en hållpunkt i analysen kring vad partibildare resonerar kring då de beslutar sig för en partibildning (dvs. starta eget). Hans första punkt kallar han ett politiskt projekt vilket innebär att aktörerna bakom en partibildning behöver resonera kring på vilket sätt väljare ska attraheras. Mer konkret innebär detta att ett nytt parti behöver ett "*convincing political project, which addresses social problems considered urgent by significant numbers of voters*" (Lucardie 2000: 176). Ett sådant problem kan kretsa kring en sådan enkel sak som hög arbetslöshet eller brist på bostäder men kan även handla om att utifrån ideologiska grunder bryta sig ur ett existerande parti då man anser att moderpartiet övergett sina ursprungliga ideal (Lucardie 2000: 177). Ett exempel på detta är tillkomsten av Vpk som under 1910-talet bröt sig ur socialdemokratin (Bäck & Möller 2001: 64). Men ett politiskt projekt behöver inte kretsa kring de gamla ideologierna, enligt Lucardie kan nya ideologier uppstå kring nya frågor som t.ex. miljökriser eller etniska konflikter. Författaren hävdar att detta är vanligt förekommande då de etablerade partierna, enligt oroade medborgare, ignorerar nämnda frågor (Lucardie 2000: 177).

Det blir således viktigt för en partibildare att identifiera ett socialt problem som anses viktigt för stora delar av väljarkåren för att kunna locka dem att rösta på partiet. I mitt fall innebär det att jag söker efter vad som uppfattades som ett socialt problem utifrån uppsatsens aktörer. Detta kommer att hjälpa mig förstå varför partibildarna ansåg att det fanns ett väljarstöd för ett nytt parti och således grund för ett bildande.

För det andra krävs det att ett nytt parti innan bildandet, om inte helt och hållet i alla fall delvis, är på det klara med vilka resurser man kan mobilisera. Det behöver inte enbart handla om finansiella resurser för att finansiera det kommande partiet utan kan vidgas till att handla om den kunskap vissa aktörer besitter i olika frågor, vilka olika kontakter som kan knytas, hur man ska nå ut i media och ideologiskt engagemang hos sina medlemmar, han varnar dock för att lägga in allt för mycket i begreppet resurser då det kan bli allt för brett (Lucardie 2000: 178). Mitt intresse kommer främst att ligga vid hur man löste finansieringsfrågan och hur man skulle knyta till sig ideologiskt engagerade medlemmar. Mer konkret innebär det att finna om de hade en förförståelse vad gäller vikten av att bygga upp en fungerande organisation inför bildandet.

Ambitionen är att med modell och det teoretiska ramverket åskådliggöra partibildningsprocesserna och identifiera aktörernas motiveringar till partibildningen. Med modellen kan jag utifrån ett mikroperspektiv få en tydlig bild av hur ett parti uppkommer. Med dess hjälp kan jag identifiera tänkbara motivindikatorer som man genom en analys av enbart omvärldsfaktorer förmodligen hade missat. Enligt min mening kan dock inte ”heta känslor” ensamt förklara att ett nytt parti uppstår på nationell nivå. Därför används även teoretiska antaganden från Lucardie som ska hjälpa till i syfte att öka förståelsen för hur aktörerna resonerade då man beslutade sig för en partibildning.

3.4 Operationaliseringar

Här kommer jag att operationalisera de olika stegen i modellen för att underlätta arbetet i analysen och tydliggöra vad det är för något som kommer att sökas efter.

Den tändande gnistan

Den tändande gnistan är det som startar det sekventiella spelet. Hos Erlingsson kommer den tändande gnista till som en konsekvens av en handling från partiet/partiernas sida vilket

väcker ett missnöje hos partientreprenören. Men ett missnöje kan tolkas på olika sätt, man kan personligen vara missnöjd med uppkomsten av en viss situation. Men det går lika gärna att hävda att man agerar på andras missnöje dvs. väljarnas. För att exemplifiera kan man se på ny demokrati, det är inte säkert att partibildarna var missnöjda med hur det såg ut i landet vid den tiden det kan mycket väl ha varit så att det kände av missnöjet från delar av befolkningen och agerade utifrån det. Vad jag ska göra är således att undersöka vilken typ av missnöje som väcktes, om det var partibildarnas eget missnöje eller om man agerade på väljarnas.

Sekvens 1

I detta steg har aktören tre möjliga alternativ att välja mellan då den tändande gnistan väckt ett missnöje. Aktören kan lämna organisationen dvs. *sorti* vilket innebär att aktören direkt efter att ha upplevt missnöje lämnar partiet. Sker detta kommer spelet att avslutas.

Aktören kan förbli *lojal* vilket innebär att han/hon förblir i organisationen men yttrar inte sitt missnöje. Här avslutas spelet.

Protest innebär att en aktör (kan vara en medlem av ett parti men även en individ som inte är aktiv inom partisystemet) ställer ett krav mot partiet/partierna som en reaktion på det som väckte aktörens missnöje i ett försök att ändra på den rådande ordningen.

Sekvens 2

I detta steg är det partiet/partierna som reagerar på det ställda kravet (protesten). De har två alternativ att *acceptera* eller *ignorera*. Ett *accepterande* innebär att partiledningen godtar kritiken och genomför de åtgärder den missnöjde kräver. Det ska ses som ett tänkbart alternativ från partiledningens sida då man tror att risken för bildandet av ett nytt parti är hög samt att det nya partiet även skulle beröva dem på röster. Kravet skulle även kunna accepteras om det innebar att partiets ideologi inte påverkades eller överge taktiska mål.

För att spåra vad som skulle kunna ligga bakom ett *ignorerande* behöver jag även här möjliga indikatorer. Då ett parti ignorerar kraven torde partiledningen gjort analysen att sannolikheten för att aktören bildar ett nytt parti är låg samt att partiet inte skulle få väljarstöd. Om partiet ignorerar kravet innebär det en ny reaktion från partientreprenören. Likt vid ett accepterande kan man även hävda att partiet ignorerar kravet då det innebär avkall på deras ideologi eller att partiet tvingas överge en viss taktik.

Sekvens 3

Detta sista steg ställer aktören inför tre nya alternativ återigen kommer *sorti* och *lojalitet* tillbaka. Skillnaden nu är att aktören även kan välja att *starta eget*. *Sorti* i detta steg innebär att aktören lämnar organisationen efter det att kravet blivit ignorerat.

Att förbli *lojal* mot partiet trots att ens krav blivit ignorerat innebär att aktören förblir inom organisationen och fortsatt stödjer det trots sitt misslyckade försöka att förändra.

Starta eget. I detta steg har de ”heta känslorna” väckts och arbetet med att bilda ett parti påbörjas. Erlingssons fann i sin studie att känslor har en mobiliserande effekt vid en partibildning. (Erlingsson 2005: 200). Dessa definierade han som en känsla av revanschlust, i den tredje sekvensen ska jag identifiera vad som utlöste de heta känslorna vilka ska ses som en nödvändig förutsättning för en partibildning. Med hjälp av Lucardies antaganden ska sedan de tillräckliga förutsättningarna identifieras dvs. hur skulle väljarna lockas att rösta på partiet samt hur skulle resonera man kring möjligheten att knyta till sig medlemmar med ett ideologiskt engagemang.

Då steget tas att starta eget måste partientreprenören sedan göra avvägningen att det på något sätt lönar sig att bilda partiet. Således ska jag försöka finna argument för detta. Här kommer jag mer precist undersöka om partientreprenörerna ansåg det möjligt att mobilisera resurser vilka partiet kunde ta del av, fokus kommer att ligga på pengar och möjligheterna att knyta till sig medlemmar med ett ideologiskt engagemang så man kunde bygga upp en fungerande organisation innan bildandet. Jag kommer även att undersöka varför partientreprenören ansåg att väljarna skulle stödja det nya partiet.

Tillräckliga förutsättningar

För att kunna fånga kring vad partientreprenörerna resonerade används Lucardies tankar om ett politiskt projekt och mobiliserandet av tillräckliga resurser. För att locka till sig väljare bör ett nytt parti enligt Lucardie ha ett politiskt projekt som anses viktigt av stora delar av väljarkåren. Det politiska projektet är baserat på ett socialt problem som bostadsbrist eller arbetslöshet men kan även handla om korruption, dåliga statsfinanser eller miljöförstöring. Vad som bör påpekas är att det som tolkas som ett socialt problem i en del av världen kan ses som en naturlig del av tillvaron i en annan detta då uppfattningen om vad som är ett socialt

problem är ideologiskt och kulturellt betingat (Lucardie 2000: 176). En annan viktigt distinktion som bör göras är att det sociala problem inte behöver framstå som ett problem för alla utan ska uppfattas som ett sådant av delar av väljarkåren där entreprenören ses som en medlem. Det sociala problemet kommer sedan utnyttjas av det nya partiet för att bilda ett politiskt projekt vilket används för att locka väljarna att rösta på dem. Följaktligen kommer jag att söka efter vad aktörerna uppfattade som ett socialt problem.

Vidare anses nya partier behöva mobilisera tillräckliga resurser. En resurs enligt nationalencyklopedin är ett medel för att uppnå ett visst mål (www.ne.se). Mer konkret kommer jag att undersöka hur partientreprenörerna resonerade kring möjligheten att knyta till sig pengar och medlemmar med ett ideologiskt engagemang som kunde hjälpa dem utveckla en organisation. En medlem ses som en aktör med politiskt sakkunnighet eller sakfrågekunnig person som besitter kunskap i för partiet viktiga frågor.

Att pengar är en viktig del för ett partis verksamhet är en självklarhet vilket gör det intressant att finna hur man kunde lösa sådana bekymmer. Att undersöka hur man skulle knyta till sig personer med kunskaper blir intressant då båda partierna hade rörelser bakom sig. Miljöpartiet hade förutom miljörörelsen även kvinno- och fredsrörelsen i ryggen samt flera lokala partier. Under folkomröstningskampanjen 2003 jobbade ett flertal olika grupper för nej-sidan där medlemmar från de övriga partierna ingick. Att resonera kring dessa frågor innan man bildar ett parti är viktigt då det utan rätt förutsättningar blir svårt för ett parti att bildas.

Med den sekventiella modellen ska först den *tändande gnistan* identifieras som i sin tur startar spelet. Gnistan ska ses som en politisk fråga som upprör en aktör. Därefter ska jag söka efter det avvikande kravet där aktören ställer frågan på sin spets och tvingar partiet att agera. Vidare ska partiets reaktion spåras vilken blir antingen positivt eller negativt. Om reaktionen är negativ kommer detta att skapa de "*heta känslorna*" Erlingsson hävdar är en drivkraft vid en partibildning vad som orsakade dessa känslor ska därför härledas. I det sista steget ska jag även visa på hur man motiverade partibildningen genom att undersöka hur man resonerade kring vilka möjligheter ett nytt parti skulle ha bland väljarna och hur resursproblemen kunde lösas.

4. Empirisk analys

För att genomföra analysen med den sekventiella modellen krävs det att man ger en bakgrundsbild där de centrala aktörerna beskrivs, deras politiska bakgrund redovisas och vilken relation de har till de etablerade partierna. Detta följs av att man finner *den tändande gnistan* som väcker lusten att bilda ett nytt parti (Erlingsson 2005: 165). Modellen har tre steg, ett avvikande krav som följs av partiets reaktion och slutligen beslutet att starta eget. Här kommer även Lucardies antagande att inkorporeras på modellen. Analysen kommer att följa denna mall på de bägge fallen där process-tracing kommer användas, genom detta hoppas jag belysa hur partibildningsprocesserna gick till samt även finna de motiveringar som angavs till partibildningarna.

Vid en partibildning finns det alltid en drivande kraft bakom som möjliggör det hela, men vem denna person är behöver inte alltid vara alldeles självklar. Teorin kräver att denna/dessa personer identifieras. I fallet med junilistan var det en grupp på fem personer som var aktiva och tillsammans tog beslutet att bilda ett nytt parti. Av dessa fem var det framförallt två personer som var mest drivande enligt mig, vilket visar sig i bl.a. media där namnet junilistan blivit synonymt med Nils Lundgren och Lars Wohlin. Jag väljer att se dem som de partientreprenörer då de varit mest aktiva vad gäller publicerande av artiklar och tillsammans gick ut och kungjorde att man bildade ett nytt parti på DN debatt.

För miljöpartiet blir denna urvalsprocess mer problematisk då gruppen som beslutade att bilda ett parti under det upptaktsmöte som hölls den 30/9 1980 bestod av sexton personer (arton personer deltog men två reserverade sig för beslutet) (Nyberg 2001: 318). Per Gahrton hade innan mötet skrivit artikeln ”Dags för ett nytt politiskt parti!” (DN 7/6-80) där han tillkännagav sina planer. Han var även den som skickade ut det brev som sammankallade intressenter till upptaktsmötet i Nacka hösten 1980. (Intervju von Malmberg 12/-07, Intervju Gahrton 28/2-07) Dessa initiativ gör honom till en fullgod kandidat då han inte bara talade om ett nytt nationellt parti utan även tog tag i det och såg till att man möttes och diskuterade tillvägagångssättet.

4.1 Miljöpartiets grundande

Tidsperioden för denna del av analysen sträcker sig från 1978 med den borgerliga regeringens sammanbrott till 1981 då miljöpartiet bildades på sin kongress. Miljöpartiet bildades officiellt den 20 september under partiets första kongress i Örebro 1981 drygt ett år efter det att Sveriges befolkning sagt sitt i frågan om kärnkraften (Bennulf 1990: 142). Man såg sig själva som ett *"komplement till den utomparlamentariska rörelsen"* och utropade sig själva till *"alternativrörelsens parlamentariska gren"* (Moon 1995: 4). Vid bildandet av miljöpartiet knöt man an till en tradition som tog sin början på Nya Zeeland vilket var det första landet där ett grönt parti bildades på nationell nivå (Bennulf 1990: 145).

Då miljöpartiet bildades i Sverige fick de mycket uppmärksamhet p.g.a. deras ovanliga organisation, i samband med att de uppkom under den postindustriella vågen gav detta även utslag i partistrukturen. Mycket fokus låg på att skapa en byråkratisk struktur som inte präglades av de övriga partiernas toppstyre. Vidare fokuserade man på deltagande där det skulle finnas möjlighet för alla att vara med då besluten togs. En ytterligare princip som antogs var idén om rotation dvs. politiken skulle inte vara ett heltidsyrke utan alla skulle uppmuntras till deltagande. Detta för att deltagande i politiken inte skulle bli ett mål i sig (Vedung 1989: 144-145). Partiets mest slående drag är dock språkrören – dessa infördes då man inom partiet ansåg att för mycket makt låg hos en enskild partiledare. Med införandet av språkrör var förhoppningen att organisationen inte skulle präglas av samma maktkoncentration som man ansåg att de övriga partierna led av (Vedung 1989: 146).

Sedan sitt bildande 1981 har miljöpartiet deltagit i åtta riksdagsval och två Europaparlamentsval. Som framgår av tabellen fick de sitt först mandat i riksdagen 1988 då de även gjorde sitt resultatmässigt bästa riksdagsval. Följande mandatperiod klarade inte partiet att komma över fyra procents spärren och åkte således ur för att perioden efter åter inta en plats i riksdagen.

Miljöpartiets valresultat i riksdags- och Europaparlamentsval

Riksdags- och Europaparlamentsval	Andel röster i % miljöpartiet
-----------------------------------	-------------------------------

1982	1,7
------	-----

1985	1,5
------	-----

1988	5,5
------	-----

1991	3,4
------	-----

1994	5,0
------	-----

1998	4,5
------	-----

1999 (EP)	9,5
-----------	-----

2002	4,6
------	-----

2004 (EP)	5,9
-----------	-----

2006	5,2
------	-----

Tabellen visar en sammanställning de resultat miljöpartiet fått i de riksdags- och Europaparlamentsval man ställt upp i. Källa för riksdagsvalen är SCB (http://www.scb.se/templates/tableOrChart___32065.asp). Källa för valen till europaparlamentet är valmyndigheten (<http://www.val.se/val/ep2004/resultat/valnatt/index.html>, http://www.val.se/val/val_99/resultat/index.html).

4.2 Folkpartiet och Per Gahrton – den tändande gnistan

Per Gahrton har en lång politisk karriär där han under många år var aktiv inom folkpartiet och dess ungdomsförbund. Han var under en period ordförande för folkpartiets ungdomsförbund (1969-71) och blev senare även riksdagsman för folkpartiet mellan åren 1976-79. Parallellt med sitt engagemang i Fp utbildade sig han till sociolog och disputerade i ämnet 1983. Han klassar sig själv på den tiden som socialliberal och försökte föra partiet i samma riktning, att flytta fokus från det rena markandstänkandet mot mer socialliberala frågor. Under sin tid i folkpartiet kom han ofta på kant med de andra i partiet i olika frågor bl.a. om konflikten i Mellanöstern (Intervju Gahrton 28/2-07, Gahrton 2001: 23).

Genomgående i folkpartiets historia har det funnits en inneboende spänning mellan de socialliberala och marknadsliberala elementen. Enligt Bäck & Möller har dessa inriktningar existerat sida vid sida och omväxlande dominerat inom partiet. År 1972 antogs inom Fp ett nytt partiprogram som kritiserade det liberala marknadstänkandet. Det ansågs att ett samhälle präglad av en sådan utgångspunkt kunde skapa *"privata maktkoncentrationer, hård exploatering av miljön, och ekonomiska klyftor"* (Bäck & Möller 2001: 74). Två år senare rörde de sig på den politiska skalan mer åt vänster då partiet ingick den s.k. Hagauppgårelsen med socialdemokraterna vilket bl.a. innebar sänkt marginalsatt samt sänkt såväl som rörlig pensionsålder (Larsson 1992: 58).

Under den aktuella tidsperioden för denna studie (1978-1981) kände dock Gahrton att partiet mer kom att inrikta sig mot marknadsliberala frågor vilket fick honom att känna sig desillusionerad då partiet frångick det som han ansåg vara deras verkliga uppgift att värna om människors trygghet (Intervju Gahrton 28/2-07). Detta var något han strävade efter att förändra genom att försöka återföra partiet till *"dess sociala radikala, ja till och med revolutionära frihetsideal med rötter i franska revolutionen"* (DN debatt 9/2-07). Dessa försök visade sig bl.a. i att han tillsammans med några partivänner ägnade kraft åt att föra partiet åt ett mer socialliberalt håll som han uppfattade begreppet, där mindre fokus låg på de ekonomiska aspekterna (Intervju Gahrton 28/2-07). Han ansåg att den socialliberalism partiet representerade endast var *"en tunn fernissa över en bastant, småreaktionär småborgerlig högerpolitik av värsta moralpopulistiska slag"* (DN debatt 9/2-07). Hans kritik var dock inte enbart isolerad till det egna partiet utan inkluderade även de övriga partierna i riksdagen. Han ansåg att riksdagsledamöterna inte var *"valda av folket och inte redovisningsskyldiga inför folket, utan valda av och i viss mån redovisningsskyldiga inför sina partier."* Partierna i sin tur hade *"inte gjort mycket för att inom de givna ramarna öka väljarnas makt över de "folkvalda". Därför kan /.../ riksdagsledamöterna strunta i folket, vilket otvivelaktigt en del av dem också gör"* (DN debatt 7/6-80). Som synes var hans inställning till det politiska systemet och till sitt eget parti av skakig karaktär.

Under 1970-talet blossade sedan debatten om kärnkraften upp vilket kom att påverka svensk politik för alltid. Då debatten om kärnkraften startade hävdar Gahrton att han inte var vidare engagerad *"jag var inte från början någon kärnkraftsmotståndare utan jag var ganska omedveten om det hela, jag sysslade inte mycket med miljöfrågor"* (Intervju Gahrton 28/2-07). Men redan 1974 kom han att markera sitt missnöje med kärnkraften som en permanent

lösning på Sveriges energibehov. Dock kunde han acceptera den folkpartistiska linjen om elva reaktorer då han fick uppfattningen att man inom partiet såg det som en tillfällig lösning på energiproblemen (Gahrton 1983: 116). Bakom detta beslut låg skrifter och rapporter av Carl Tham som under denna period hade en väldigt skeptiskt syn på kärnkraften (Ibid). Efter det att Fälldins regering fallit (1978) och en folkpartistisks regering installerats var debatten om kärnkraften inom partiet marginell vilket dock ändrade sig ett år senare. Året efter regeringen tillträtt tvingades den folkpartistiska riksdagsgruppen ta ställning till en ny energiproposition som argumenterade för tolv reaktorer istället för elva, som tidigare varit partiets ställning. En av dem som mest ihärdigt ansåg detta vara ett bra val för Sverige var dåvarande energiminister Carl Tham. Förslaget möttes av hård kritik från bl.a. Per Gahrton och Nils Hörberg (Larsson 1992: 209).

4.3 Kravet på en folkomröstning – det avvikande kravet

Partiledningens nya inställning till antalet reaktorer går att finna i den kris som uppstod när den borgerliga regeringen föll 1978. Dagarna efter regeringens sammanbrott i oktober hade Fp ett möte med partistyrelsen och riksdagsgruppen där majoriteten var för en ren folkpartistisk regering, enda problemet de stod inför var hur socialdemokraterna skulle ställa sig i den frågan (Larsson 1992: 157). Vid voteringen om en ny statminister la S ned sina röster vilket möjliggjorde en folkpartistisk regering (Larsson 1992: 168). Ett av kraven för att socialdemokraterna skulle lägga ner sina röster vid voteringen var att S skulle få delta i arbete med energipropositionen. På grundval av detta hade Fp: s partiledningen tvingats ändra sin inställning till antalet reaktorer som skulle vara i bruk. Således ändrade en majoritet i den folkpartistiska styrelsen sitt beslut om elva reaktorer till tolv med kravet på ett utbyggnadsstopp. Den förändrade positionen mötte hård kritik från framförallt Per Gahrton och Nils Hörberg som ansåg det klandervärt och till skada för partiet i den kommande valrörelsen då väljarna kunde misstänka ett framtida samarbete mellan socialdemokraterna och folkpartiet (Gahrton 1983: 141-42).

Gahrtons högljudda protester mot ett misstänkt samarbete är lätta att förstå om partiernas gemensamma historia beaktas, där folkpartiet under Bertil Ohlin var socialdemokraternas främste motståndare, angående skatterna och den planerade planhushållsekonomin (Bäck & Möller 2001: 73). Gahrtons misstanke om ett framtida samarbete var inte helt ogrundat, enligt

Larsson så stod Carl Tham³ ideologiskt sätt, i slutet av 1970-talet, väldigt nära socialdemokratin och argumenterade vid flertalet tillfällen för ett samarbete mellan partierna (Larsson 1992: 341). Detta ansågs av flera partimedlemmar som en dålig strategi men han var ihärdig i sin strategi då han hela tiden hade Ullstens godkännande (Larsson 1992: 342-343).

Under riksdagsgruppens debatt om partiets nya inställning till antalet reaktorer framförde Ullsten ett förtäckt hot om att avgå, han såg tveksamheten i riksdagsgruppen som en fara och ansåg att det var en kabinetsfråga, han ifrågasatte minoritetens åsikt om återhållsamhet vad gäller antalet reaktorer och tyckte att folkpartiet skulle sitta i förarsätet, *"varför skulle vi låta moderaterna eller socialdemokraterna diktera kärnkraftspolitiken?"* (Gahrton 1983: 143). Minoriteten i riksdagsgruppen fick således ge med sig men detta möte kom att prägla Gahrton och hans inställning till både Ullsten och hans hot samt Thams framställan om partiets nya linje. Att Fp inte var mer positivt inställd till kärnkraften redan 1975 kan ju te sig lite underligt då det låg närmare i tiden till oljekrisen 1973 som kom att påverka Sverige och den övriga världens ekonomi kraftigt. Anledningen till den nya inställningen ligger i det faktum att partiet försökte närma sig socialdemokratin och öka samarbetet partierna emellan. Denna bild bekräftas även av Tham som hävdade att riksdagsgruppen *"inte ville dra konsekvenserna av den uppgörelse som träffats med socialdemokraterna vid regeringens tillkomst"* dvs. tolv reaktorer och sedan utbyggnadsstopp (Larsson 1992: 156). På detta sätt trodde man från partiledningen att man skulle komma undan folkomröstningskravet, som väckts av C och Vpk, samt fortfarande hålla sin position på den politiska kartan som partiet närmast vänsterblocket (Larsson 1992: 209).

Den 28 mars 1979 skedde olyckan i Harrisburg vilket fick ett stort genomslag i svensk media. Bilderna av kärnkraftsverkens kyltorn som kablades ut till de svenska hushållen var väldigt dramatiska och blev enligt Holmberg & Asp en symbol för en *"omänsklig och ogripbar teknik"* (Holmberg & Asp 1984: 50). Veckan efter olyckan i Harrisburg träffades riksdagsgruppen (den 3/4-79) och diskuterade de olika handlingsmöjligheter man hade. Ullsten argumenterar vid mötet emot en folkomröstning och ifrågasätter de alternativ det går att folkomrösta om. Enligt honom skulle en folkomröstning inte innefatta regeringens alternativ (tolv reaktorer och sedan utbyggnadsstopp) utan frågorna skulle vara *"Ett nej som inte är ett nej utan ja till 10 reaktorer. Och ett ja som skulle var ok till utbyggnad utan gräns"*

³ 1982 lämnade Carl Tham folkpartiet och anslöt sig senare till socialdemokraterna till följd av bl.a. partiets nya marknadsliberala politik (Larsson 1992: 343).

(Gahrton 1983: 145-46). Gahrton gick i svaromål på Ullstens inledande föredragande och frågar sig om de som förtroende valda inte *"skall lyssna på folkets oro, kanalisera folkets oro och ta hänsyn till folkets oro! Mot den bakgrunden börjar jag alltmer betrakta en folkomröstning som oundviklig"* (Gahrton 1983: 146). Mötet avslutas med att Ullsten förordar en försiktig linje där man gör bäst av att vänta och se då ett beslut om att folkomrösta skulle tolkas som en enbart opportunistisk omläggning p.g.a. olyckan (Gahrton 1983: 147).

Den tändande gnistan för Gahrton var således den nya hållningen den folkpartistiska ledningen framställde, att partiet ska förespråka tolv reaktorer istället för elva. Hans missnöje var följaktligen rent personligt att olyckan i Harrisburg torde leda till mer försiktighet och inte ökad användning av kärnkraften där folkets åsikt borde tas i beaktning. Att det avvikande kravet (kravet på en folkomröstning) ställdes torde även grunda sig på Ullstens hot om att avgå om man i riksdagsgruppen inte stödde det nya förslaget om tolv reaktorer.

4.4 Folkpartiets reaktion

I en intervju i Aftonbladet (12/11-79) berättar Gahrton att hans förslag inte mottogs med någon större entusiasm utan det blev *"totalt nermanglat av Tham och Ullsten"*. Gahrton hävdar att partiledningen ansåg att en folkomröstning enbart skulle en ge väljarna uppfattningen att partiet inte visste vad de höll på med. Ullsten ska bl.a. ha ifrågasatt nödvändigheten av en folkomröstning med orden *"om det är farligt – varför då fråga folket?"* (Gahrton 1983: 147). Även Carl Tham hade, enligt Gahrton, inställningen att kravet var orimligt då *"ingenting egentligen hänt och att folkpartiet reagerar enbart på fakta"* (Gahrton 1980: 45). Att det från partiledningens sida argumenterade mot folkomröstning vid detta skede är förståeligt efter den uppgörelse som träffades med S då regeringen tillträdde. Vid den här tidpunkten ville förmodligen inte Fp riskera att försvåra ett framtida samarbete med socialdemokraterna genom att förorda en folkomröstning. Att Tham sedan framförde hård kritik mot dem som förespråkade en folkomröstning kan vara förståeligt då han vid den tidpunkten tillsammans med socialdemokraternas Ingvar Carlsson arbetade fram en energiproposition i linje med den överenskommelse som godtog när S lade ned sina röster i samband med tillträdet av en folkpartistisk minoritetsregering (Hadenius 2000: 173).

4.4.1 Den galna onsdagen

Den 4/4-79, även kommen att bli kallad ”den galna onsdagen” (se Holmberg & Asp 1984: 49, Larsson 1992: 211) blixtkallas på morgonen den folkpartistiska riksdagsgruppen för ett möte som Gahrton enligt egen utsago inte kallats till. Enligt densamme argumenterar nu Tham entusiastiskt att en folkomröstning är en självklarhet (Gahrton 1983: 147-48). Ullsten redogjorde under mötet det nya läget som uppstått. Efter mötet i riksdagsgruppen dagen innan, hade Ullsten och Tham ett sammanträde med Olof Palme och Ingvar Carlsson där de senare redogjorde för socialdemokraternas nya hållning. S hade nu bestämt sig för att frågan om kärnkraften skulle underställas en folkomröstning innan riksdagen behandlade den nya energipropositionen (Larsson 1992: 213). Enligt Larsson var denna utveckling av sådan art att Ullsten aldrig kunnat ana den, för Larsson berättar han

”jag kunde mycket väl tänka mig att socialdemokraterna skulle förorda en folkomröstning men inte/.../att de skulle göra det utan att först ta en diskussion med oss om hur frågan skulle hanteras/.../det var enligt min mening inte förenligt med andan i den uppgörelse vi träffat i frågan” (Larsson 1992: 213).

Vid mötet med riksdagsgruppen presenterade Ullsten och Tham tre handlingsmöjligheter att fortsatt vänta och se, att notera situationen som uppstått med S krav eller att likt S yrka på en folkomröstning. Slutligen valdes att följa den linje socialdemokraterna intagit och de yrkade således för en folkomröstning (Larsson 1992: 214). Beslutet motiverades av Ullsten

”det är omöjligt att gå på som planerat. Det är nödvändigt med god kontakt med socialdemokraterna för det vore ett västgötaklimax om socialdemokraterna och centern fann varandra och ställde folkpartiet på undantag” (Gahrton 1983: 148).

Folkpartiet var efter det att regeringen Fälldin fallit till viss del bakbundna av socialdemokraterna då ett samarbete vuxit fram i utarbetandet av den nya energiproposition. Vidare var det även i folkpartiets intresse att hålla sig på god fot med socialdemokratin då en av anledningarna till att de fått regeringsmakten stod att finna i socialdemokraternas nedlagda röster vid voteringen om en ny statsminister. Då en överenskommelse med S slagit om att förespråka tolv reaktorer skulle en avvikande inställning till kärnkraften kunna försvåra ett framtida samarbete mellan partierna. Således kan detta förklara varför partiet valde att ignorera Gahrtons krav på en folkomröstning. Partitoppens förändrade inställning endast en dag senare då de förklarade sig villiga att folkomrösta beror enbart på det faktum att

socialdemokraterna ändrat sin inställning. Partitoppen ville inte förlora den öppning som gjort mot S under 1970-talet eller sin position på den politiska kartan som det borgerliga alternativet närmast vänsterkanten.

Partiets velande i frågan om folkomröstning och deras ändrade position angående antalet reaktorer var det som fick Gahrton att slutligen tappa förtroendet för ett vidare arbete inom partiet och ledde till att han i november 1979 lämnar partiet där brytpunkten blev just partiledningens *”svek i energifrågan och energiministerns nonchalanta attityd mot riksdagsgruppen liksom partiledarens utmanande sätt att avgå om riksdagsgruppen inte stödde den Thamska linjen”* (DN debatt 13/11 1979).

Av intresse här finner jag att han valde att inte hoppa av trots partiets accepterande av kravet på en folkomröstning. Enligt teorin borde det inte ha skett då spelet som ställdes upp i teoriavsnitt inte förutsett en sådan utveckling. Men att han senare valde att hoppa av går ju att spåra i de skeenden som ägde rum efter att den borgerliga regeringen fallit 1978 där den folkpartistiska ledningens behov av socialdemokraternas stöd och deras gemensamma ställningstagande i den kommande folkomröstningen omöjliggjorde en fortsättning för Gahrton. Han kände att han inte kunde ställa upp

”på linje två som bestämts av folkpartiet och sossarna, det behövde jag inte ens fundera över. Då är det helt omöjligt att stanna kvar i partiet och ha en annan åsikt i folkomröstningen/.../och det handlade ju om att samarbeta med sossarna och det sämsta med sossarna som jag tycker, storskalighet, kärnkraftsvänlighet och tillväxtvänlighet” (Intervju Gahrton 28/2-07).

Det är tydligt att Gahrton inte längre kände förtroende för den folkpartistiska ledningen efter att de fört diskussioner med socialdemokraterna bakom ryggen på sina medlemmar. Att en reaktion skulle komma från Gahrtons sida kanske inte var överraskande då han sedan tidigare kritiserat den riktning partiet tagit. Efter det att han lagt fram ett krav som partiet till en början inte vill acceptera för att en dag senare ändra sig och själva förespråka samma alternativ visade sig vara alldeles för frustrerande framförallt eftersom de då placerade sig på samma sida som S. Just ledningens velande i frågan och deras nonchalanta attityd verkar ha utlöst de ”heta känslor” som Erlingsson hävdar är en nödvändig förutsättning för att en partibildning ska kunna ske. Anledning till partiets obeslutsamhet i frågan står att finna i det taktiska val de gjorde att närma sig socialdemokraterna, vilket ledde till att Gahrtons tidiga krav på en folkomröstning inledningsvis ignorerades.

4.5 Ett nytt parti bildas

Som nämnts tidigare sågs de heta känslorna som viktiga då de representerar ett missnöje vilket ses som en nödvändig förutsättning för att partibildningsprocessen ska ta sin början. Studiens syfte var att identifiera denna känslas ursprung och sedan påvisa hur man resonerade kring möjligheten att finansiera partiet och knyta till sig medlemmar med ideologiskt engagemang samt varför väljarna skulle rösta på det nya partiet, vilka ses som tillräckliga förutsättningar.

4.5.1 Utvecklandet av de heta känslorna

Jag anser mig ha funnit två huvudsakliga orsaker till varför de heta känslorna väcktes hos Gahrton. När folkpartiet tillslut bestämde sig för att folkomrösta angående kärnkraften gjordes det tillsammans med socialdemokraterna men detta beslut kom först efter att S valt att folkomrösta. Detta såg Gahrton som strategiskt dåligt val då det fick *”Fp att framstå som det mest kärnkraftsvänliga och tillväxtfanatiska partiet”* (DN debatt 13/11-79). Vid det tillfället kände han att en gräns hade passerats *”hela förutsättningen för att fortsätta med något förtroendefullt samarbete i det partiet eller riksdagsgruppen eroderade”* (Intervju Gahrton 28/2-07). Just denna taktiska vändning verkar ha utlöst ett missnöje då han ansåg att socialdemokraterna inte var en god samarbetspartner i frågan. Ett steg mot S skulle även föra Fp längre bort från de tankar han själv hade om partiets utveckling vilket således verkar ha inverkat i hans beslut i att välja strategin starta eget.

Vidare står att finna att även sättet partiledningen ”övertygade” riksdagsgruppen att rösta för policyn om tolv reaktorer hjälpte till att utveckla de heta känslorna. Ullstens hot om att avgå skulle jag hävda berodde på att ledningen ville föra en viss typ av politik till varje kostnad vilket spädde på Gahrtons missnöje och ledde till det avvikande kravet. Som jag visade på innan var Gahrton negativt till den riktning politiken tagit inom partiet och riksdagen. Han hävdade att Fp hade fört en politik som enbart baserats på *”det iskalla förnuftet”* vid beslutsfattande (DN debatt 13/11-79). Detta sken igenom även då det gäller kärnkraftsfrågan, där partiet enbart verkat ha värderat de målrationella aspekterna dvs. möjligheten att bibehålla sin maktposition och inte utgått ifrån väljarnas oro försökt fånga denna. Just sättet

kärnkraftsfrågan behandlades såg Gahrton som en utlösande faktor som orsakade hans avhopp efter en lång period med händelser (Intervju Gahrton 28/2-07).

Således två olika faktorer fick honom att utveckla de heta känslorna. Sättet som Fp blev det mest kärnkraftsvänliga partiet samt hur politiken och vilken typ av politik som fördes inom partiet. Av Intresse finner jag att han lämnade partiet och inte som teorin säger fortsätter arbete med att undersöka möjligheterna av för ett nytt parti.

4.5.2 Skapande av ett politiskt projekt

Ett politiskt projekt definierades av Lucardie som ett *“convincing political project, which addresses social problems considered urgent by significant numbers of voters”* (Lucardie 2000: 176). Detta projekt ska kretsa kring ett socialt problem och anses viktigt inte bara av partientreprenören utan i första hand av väljarkåren.

Vid genomförandet av folkomröstningen 1980 var Per Gahrton inte längre aktiv inom Fp utan jobbade då för Linje tre – nej till fortsatt utbyggnad av kärnkraften. Inför omröstningen beslutades det i riksdagen att ha tre linjer där den stora skillnaden mellan linje ett och två som var positiva till kärnkraften var att den senare förespråkade ett statligt ägande av nuvarande och framtida anläggningar som producerar elektrisk kraft. Detta tillägg ansåg moderaterna vara kontroversiellt och ledde till att de inte ville ställa sig bakom denna (Holmberg & Asp 1984: 96). Linje tre var det enda förslag som förespråkade en egentlig avveckling av kärnkraften i linje med den energiproposition från 1975 som ville se en avveckling under en 10 års period. Då alla röster räknats stod linje två som vinnare med 39.1 procent av rösterna tätt följt av linje tre som fick 38,6 procent (Holmberg & Asp 1984: 14). Folkomröstning kom senare att få konsekvenser för den fortsatta utvecklingen.

Efter att folkomröstningen genomförts författade Gahrton en debattartikel i DN där han redogjorde för sina tankar kring möjligheterna för en partibildning. Med utgångspunkt i sociologisk forskning hävdar han att det finns fem olika samhällen som alla har olika dominerande lyckomål och vissa legala medel för att uppnå sagda mål. Han menar att samhället under den tiden stod inför en samhällsmoralisk upplösning då tillväxten var det dominerande lyckomålet och man rörde sig bort från det normativa bästa samhället. Detta var dock inget som bekymrade de styrande, det som var farligt för dem och som hotade deras

livsstil var när folk började ifrågasätta att tillväxten är det dominerande målet i samhället och att en ökad produktion skulle uppnå det (DN 7/6-80). Med produktion syftar han på kärnkraften, han ansåg att tillväxten inte fick komma till vilket pris som helst (Harrisburgolyckan är ett exempel på detta). Då medborgarna kommit att ifrågasätta tillväxten som det dominerade lyckomålet i samhället ansåg han att ett paradigmskifte höll på att ske, han ville påvisa att man nu börjat tänka i termer av kvalité istället för kvantitet. Han knyter här an till Ingleharts tes om postmateriella värderingar där materiella frågor kommer i andrahand och frågor rörande livsstil, miljö, jämställdhet och global solidaritet är viktigare.

Då fler och fler enligt Gahrton hade kommit att tänka i termer av kvalitet och inte kvantitet, och partierna inte följt med i denna utveckling såg han att *”det finns inget parti i Sveriges riksdag som klart och entydigt kräver att samhällsekonomin tillväxtmål skall ersättas med ett balansmål”* (DN 7/6-80). Balansmål i ekonomin innebar att tillväxten inte fick stå i första rummet utan skulle underkastas människors behov och naturens balans så att det fanns en god jämvikt mellan kvalitet (människans och naturens välbefinnande) och tillväxten (kvantitet). (Miljöpartiets allmänt idéprogram 1982: 1) De existerande partierna var alla oförmögna att formulera dessa mål på ett trovärdigt sätt då de enligt Gahrton *”tyngs/.../så hårt av historisk barlast och programmatiska skygglappar att allt färre människor känner igen sina egna uppfattningar och visioner i deras åsiktspaket”* (DN 7/6-80).

Det sociala problem som således identifieras är att det i samhället rådde ett demokratiskt underskott då väljarna inte kunde identifiera sig med de politiska partierna. Enligt Gahrton berodde detta på att de styrandes syn på samhällets dominerande mål och väljarnas inte konvergerade (Vasabladet 7/5 1980).

Han exemplifierar hur han resonerar genom att använda sig av två av 1970-talets mest infekterade frågor löntagarfonderna och kärnkraften. Frågan om löntagarfonderna föddes enligt Gilljam den 27 augusti 1975 då LO-ekonomen Rudolf Meidner framställde ett förslag i frågan på mandat från en LO-kongress 1971. (Gilljam 1988: 7) Syftet med löntagarfonderna var att få till en utjämning av *”olikheter i förmögenhetsstrukturen och demokratiseringen av näringslivet genom ökat löntagarinflytande”* (Meidner 1975: 20). I praktiken innebar detta att delar av företagets vinster per automatik skulle omplaceras i speciella branschfonder vilka skulle förvaltas av löntagarna som på så sätt skulle bli delägare i företagen (Hadenius 2000: 162). Den andra frågan kärnkraften fick från första början stor medial uppmärksamhet där

folkomröstningen blev kulmen på nästan ett decenniums debatt (Holmberg & Asp 1984: 521). Således valde Gahrton två frågor som delat inte bara de svenska partierna utan även den svenska väljarkåren i två läger. Han placerar dessa båda frågor i en tabell där partierna kategoriseras in utifrån deras inställning till dessa två frågor.

Figur 1

Löntagarfonder (produktionens styrning)		Kärnkraft (produktionens mål)	
		Ja (tillväxt)	Nej (balans)
	Nej (ägarstyrning)	M, Fp	C
	Ja (medborgar- /löntagarstyrning)	S	Vpk?

Tabellen visar de politiska partiernas inställning till två av de största politiska frågorna i svenska politik under 1970-talet och fungerar för Gahrton som ett sätt att visa på det politiska tomrum han ansåg fanns (DN debatt 7/6-80).

Med denna tabell ville Gahrton åskådliggöra det politiska tomrum som han ansåg existera och väljarna kände av. Han menar att många väljare såg Vpk: s plats som tom då partiet hade en tvivelaktig syn på demokrati, men deras historiska barlast med kommunism gör att han tvivlade på deras kärnkraftsmotstånd (arbetade för linje tre i folkomröstningskampanjen) då han hävdar att den ideologin är väldigt tillväxtoptimistisk. Hans slutsats blir att denna ruta för många väljare är tom vilket följaktligen visar på att det fanns ett politiskt tomrum (Gahrton 1980: 108).

Just väljarnas uppfattning om det politiska tomrummet var lika viktigt då beslutet fattades att bilda partiet. Enligt Gahrton tvingade kärnkraftsomröstningen (1980) och riksdagsvalet (1979) stora väljargrupper "att handla inkonsekvent" (Gahrton 1981: 54). Han hävdar att 46 procent av de som röstade för linje tre i folkomröstningen i riksdagsvalet 1979 hade lagt sin röst på ett kärnkraftsparti. Utslaget på hela väljarkåren skulle detta representera 17 procent av väljarkåren som först röstade på ett kärnkraftsparti (1979) men ett halvår senare röstade mot kärnkraften i folkomröstningen (1980). Enligt Gahrton kan man rimligen anta att en del av dessa upplevt ett partipolitiskt tomrum (Gahrton 1981: 54). Folkomröstningen kom Gahrton att poängtera som ett viktigt steg i partibildningsprocessen.

”jag kände att det var now or never, efter kärnkraftsomröstningen /.../ ska vi bilda ett grönt parti är det nu. Då fanns det ett läge, det var så många människor som hade röstat på ett kärnkraftsparti först till riksdagsvalet -79 och sen mindre än ett halvår röstat nej till kärnkraften. Då kan man tänka sig att rätt många kommer ihåg och veta vad man röstat och veta att här fanns en konflikt” (Intervju Gahrton 28/2-07).

För att en partibildning ska bli verklighet räcker det inte endast med att ha utvecklat heta känslor som har en mobiliserande kraft som Erlingsson säger det gäller även att finna faktorer som möjliggör en partibildning, sådan benämns tillräckliga faktorer för en partibildning. I detta avsnitt har jag försökt visa på varför Gahrton ansåg det föreligga argument för en partibildning. För att en partibildning ska lyckas behöver ett nytt parti attrahera väljare som kan stödja dem i framtida val. Enligt Lucardie behöver ett nytt parti finna ett politiskt projekt baserat på ett socialt problem.

I detta avsnitt har jag visat på att Gahrton ansåg det föreligga ett socialt problem då partiernas och väljarnas åsikter inte konvergerade då dessa hade olika syn på samhällets dominerande mål. Partierna ansåg han fokusera i större utsträckning på tillväxten (kvantitet) samtidigt som väljarkåren lade mer fokus på livsstil (kvalité), således fastslog han att partierna inte längre var representativa för väljarnas åsikter. Genom att använda sig av folkomröstningen fann han vidare att vissa väljare saknade ett politiskt alternativ då de med ett halvårs mellanrum först röstade på ett kärnkraftsvänligt parti för att senare rösta mot kärnkraften. Han drog därmed slutsatsen att folks åsikter inte stämmer överens med partierna och att ett nytt parti på ett trovärdigt sätt skulle artikulera dessa väljares åsikter.

4.5.3 Mobiliserandet av tillräckliga resurser

Lucardie presenterade även en andra viktig punkt. Ett nytt parti behöver vara på det klara med innan ett bildande kan genomföras – vilket även ses som en tillräcklig faktor vid en partibildning. Den första var som redovisades i föregående avsnitt handlade om varför man ansåg att folk ska lägga sin röst på det nya partiet. Den andra handlar om att kunna mobilisera tillräckliga resurser inför partibildningen. En resurs kom att få innebörden pengar och medlemmar med ideologiskt engagemang för att bygga upp en fungerande organisation.

Efter folkomröstningen genomförts författade Gahrton ett brev som skickades ut till ett hundratals individer vilka hade varit aktiva i folkomröstningskampanjen men även andra som

han ansåg skulle kunna vara intresserade av en partibildning. Hans val att skicka det enbart till individer och inte till de lokala miljöorganisationerna som vid den här tiden växt fram runt om i landet motiverade han med att en organisations medverkan kräver att hela gruppen är överens om att delta. Det fanns då en överhängande risk att hela projektet skulle stagnera vilket nu inte skedde då enskilda individer själva fick besluta sig för att komma på ett första möte hemma hos honom i Nacka (Intervju Gahrton 28/2-07). Mötet i Nacka genomfördes den 30 september 1980 med arton deltagare här diskuterade man bl.a. hur miljörelsen skulle ställa sig till ett partibildningsprojekt men även hur finansieringen skulle gå till. Ronald von Malmborg var en av personerna som deltog på detta möte. Han började redan som tonåring engagera sig i både miljö- och fredsfrågor och var med och arrangerade Barsebäcksmarscherna under folkomröstningskampanjen. Han var också inblandad i arbetet med att bilda de lokala miljöpartierna i Nacka och Haninge kommun vilka senare kom att ansluta sig till det nationella partiet (Intervju von Malmborg 12/4-07).

På mötet diskuterades det hur miljörelserna och de lokala partierna skulle ställa sig till bildandet av ett nationellt parti. Den situation som rådde var nämligen att miljörelserna var ambivalent i sin inställning till Gahrtons planer (Intervju von Malmborg 12/4-07). Å ena sidan ansågs det att ett nationellt parti skulle störa miljörelsens arbete då medlemmar skulle kliva över till partiet, effekten skulle då kunna bli att miljörelserna utarmades och tillslut försvann (Askenstam 1982: 80-82). Denna åsikt kom främst från de miljöaktivister som själva var medlemmar av ett parti. Å andra sidan var de som inte var partipolitiskt bundna odelat positiva till möjligheten att det skulle finnas ett politiskt parti som arbetade med deras frågor. (Ibid). Ett liknande förhållande gällde även för de lokala partierna som trodde att ett anslutande till ett nationellt parti skulle resultera i att man tappade mandat om ett nytt namn kom in på arenan (Askenstam 1982: 76). Inställningen från dessa grupper var något man i processen att bilda partiet var tvungen att utreda. Som Lucardie hävdar är det viktigt för ett parti att kunna mobilisera ett ideologiskt engagemang för sin sak redan innan partiet startar, så att en organisation kan byggas upp. Vad som framgått i empirin är att man redan på ett tidigt stadium var medveten om dessa bekymmer (Intervju Gahrton 28/2-07, von Malmborg 12/4-07). Dock ansågs det inte lönt att innan partibildningen trycka på för att ansluta medlemmar varken från de lokala partierna eller från miljörelserna utan denna fick till en början ske på individuell basis (Gahrton 1980: 9).

Resurser handlade inte bara om medlemmar utan fick även en finansiell innebörd, mer konkret hur pengar skulle samlas in för att finansiera det nya partiet. Vad som framgår ur empirin är dock att de inte fanns en riktig plan för finansiering av det framtida partiet. Enligt Gahrton och von Malmborg diskuterades en lösning på problemet men de togs inget beslut om vad som skulle ske utan problemet fick bero för stunden (Intervju Gahrton 28/2-07, von Malmborg 12/4-07). Det verkar som om den finansiella delen istället blev aktuell först efter att partiet bildades då beslut togs för hur finansiera av den stundande valrörelsen skulle ske (Dahlstöm & Lindström 2001: 263). Tydligt sågs finansieringen av partiet som ett problem men högre prioritet låg istället på det politiska projektet samt hur man skulle hantera frågan om de lokala rörelserna och miljörelserna som fanns runt om i landet.

4.6 Sammanfattning

Den tändande gnistan som satte igång ”spelet” var då den folkpartistiska ledningen beslutade sig för att överge linjen om elva reaktorer och utöka dem till tolv i syfte att värna om den regeringsposition de fått. Det verkar ha funnits en stor polemik mellan framförallt Carl Tham och Per Gahrton. Tham vars åsikter verkade vara ett ständigt moment för frustration och oro för Gahrton. Just den interna debatten om kärnkraften inom partiet och ledningens kontra delar av riksdagsgruppens åsikter om partiets ställning inför en folkomröstning ledde fram till det avvikande kravet, där Gahrton efter olyckan i Harrisburg krävde att partiet förespråkar en folkomröstning.

Från Fp: s sida ignorerades detta, för att en dag senare anse att en folkomröstning skulle genomföras. Vid denna tidpunkt bestämde sig Gahrton för att hoppa av partiet då Fp ändrat sin ursprungliga inställning till kärnkraften till att, enligt Gahrton bli det mest kärnkraftsvänliga partiet i ett försök att få till stånd ett samarbete med S. Sammanslaget med andra faktorer som hur politiken förde samt hans syn på hur ledamöterna arbetade riksdagens ledde till att en gräns passerades vid vilken Gahrton inte längre kunde fortsätta arbeta inom partiet vilket ledde till ett avhopp. Här säger teorin att planerna på ett nytt parti ska påbörjas då de heta känslorna mobiliserats. Vad som är tydligt är att detta inte inträffade i Gahrtons fall. Den fortsatta processen tog sin början först efter att folkomröstningen genomförts där argument identifierades till varför han ansåg det lönt att bilda det nya partiet. Dock kunde de heta känslorna som behövs vid en partibildning spåras genom teorin. Därefter påträffades enbart argument vilket visade varför väljarna skulle stödja det nya partiet och inte lika mycket

hur en politisk organisation skulle byggas upp, dvs. hur finansiering och medlemmar med ideologiskt engagemang skulle uppbringas.

5. Junilistans grundande

Den 11 februari 2004 genomfördes en presskonferens i Stockholm, Junilistan hade bildats. De två förgrundsfigurerna Nils Lundgren och Lars Wohlin hade ifrån olika politiska bakgrunder slagit sig ihop och bildat ett nytt parti. Bildandet kom som en konsekvens av den folkomröstning som hållits året innan och de etablerade partiernas ignorering av resultatet då många väljare p.g.a. partiernas handlande blev politiskt hemlösa (DN 11/2 2004). Som fenomen är junilistan inte unikt i Europa redan 1997 fanns i europaparlamentet fem anti-europeiska partier varav ett av dessa är Danmarks egen junilista (Hix & Lord 1997: 48). Den svenska och danska junilistan samarbetar inte bara i parlamentet den senare finansierade även sin svenska motsvarighets EU-kampanj (SvD 22/4 2005).

Dessa partier kan enligt Hix & Lord inte klassificeras som en partifamilj då de inte har en fungerande organisation i traditionell mening (Hix & Lord 1997: 45). Partiet har ställt upp i två val sedan dess bildande 2004 till europaparlamentet och 2006 års riksdagsval. I valet till europaparlamentet lyckades man få 14,5 procent av rösterna vilket innebar 3 mandat i parlamentet (Oscarsson & Holmberg 2006: 10). I valet 2006 gick det sämre och partiet fick endast ihop 0,38 procent av rösterna (Blekinge läns tidning 30/9 2006) vilket inte är tillräckligt många procent för att få partistöd vilket kan försvåra ett senare försök till riksdagen. Initiativtagare för junilistans bildande kan tillskrivas fem personer, Nils Lundgren, Lars Wohlin⁴, Eva Nisser, Jan Å Johansson och Jesper Katz.

5.1 Folkomröstningen 2003 – den tändande gnistan

Vad som skiljer denna partibildning åt från miljöpartiets är att entreprenörerna inte var engagerade i något av de politiska partierna så som Gahrton var. Även om ingen arbetade aktivt inom något parti stödde dem olika partier. Lundgren var bl.a. medlem i socialdemokraterna och enligt honom *”nästan infödd i det socialdemokratiska partiet”* (DN

⁴ Inför 2006 års val bestämmer sig Wohlin att hoppa av partiet till fördel för Kd då han ansåg att det partiets värderingar och politik låg mer i linje med hans egen uppfattning (DN 8/4-06). Ett beslut han fattade då han av partiledningen inte nominerades till partiet riksdagslista (Intervju Wohlin 16/3-07).

14/5-04) men uteslöt under våren 2004 då han inte självmant ville lämna partiet. Han beslutade att inte gå ur partiet då han ansåg att han fortfarande representerade socialdemokratiska väljare fast han gjorde det på en annan lista då partiet inte nominerade kritiska kandidater (Ekot 14/4 –04). Lundgren är utbildad nationalekonom och arbetade under lång tid som chefsekonom på Nordbanken (senare Nordea). (DN 15/6-04)

Wohlin har arbetat aktiv inom partipolitiken och arbetade under en period som statssekreterare för moderaterna. Efter det blev han riksbankschef, en position som han behöll under tre år (DN 15/6-04). Hans aktiva politiska karriär sträcker sig inte längre än så, men ett engagemang återupptogs i samband med folkomröstningskampanjen till EMU. Vad som skiljer kretsen kring junilistan åt är att dem inte arbetade aktivt inom partierna även om de stödde dem ideologiskt. Detta är således en tydlig skillnad mellan denna partibildning och den föregående. Det krav som skulle komma skedde ”utifrån” dvs. från besvikna väljare och inte från en engagerad politiker som i fallet med Gahrton.

Lundgren och Wohlin arbetade nära under folkomröstningen, i två olika organisationer. Lundgren som ordförande för Europa ja, Euro nej och Wohlin var medlem i styrelsen i organisationen Medborgare mot EMU. Enligt Nisser samarbetade alla organisationer på nej sidan väldigt nära och hade ett nära samarbete under perioden innan folkomröstningen. (Intervju Nisser 070320)

Efter genomförandet av folkomröstningen 2003 där nej sidan vann en klar seger med 55,9 procent (<http://www.val.se>) visste man enligt Nisser att partierna under hösten skulle offentliggöra vilka namn som skulle sättas upp på partiernas listor inför valet 2004. Hon sa *”vi tyckte att det var oerhört spännande att se det politiska systemets agerande efter ett så oerhört tydligt svar från svenska folket”* (Intervju Nisser 20/3-07). Men denna reaktion uteblev vilket således startade partibildningsprocessen.

5.2 Listorna till EU-valet - det avvikande kravet

Då junilistan insåg att partierna självmant inte kommer att nominera kritiska kandidater började enligt Nisser 2003 höra sig för med sina kontakter inom de olika partierna som man fått under folkomröstningen, och en bild växte ganska snabbt fram där det enligt henne tydligt

visade sig att partierna inte skulle lyssna och *"bry sig om detta mycket klara valutslag"* (Intervju Nisser 20/3-07). I oktober 2003 gick de även ut i media och hotade för första gången med en egen lista om partierna inte hörsammade deras krav (SvD 24/10-03). Men när nomineringarna var klara visade det sig att de två största partierna moderaterna och socialdemokraterna inte hörsammat deras krav i någon större utsträckning (Ekot 23/10-03, DN 17/6-04). Detta kallade Lundgren & Wohlin i en debattartikel i DN för *"ett slag i ansiktet på stora delar av dessa partiers väljare"* (DN 11/2 2004). Junilistan kände att partierna med sitt agerande svikit folket då det var närmare en och en halv miljon socialdemokrater och en miljon borgerliga väljare som röstade nej i folkomröstningen (DN 11/2 2004). Wohlin ansåg att det efter folkomröstningen gick att se en stor skillnad i vad folket tyckte i frågan om EMU och vad riksdagen ansåg.

"Riksdagen hade ju 80 procent ja röster och folket 42 procent ja röster så gapet var nästan 40 procent av befolkningen. Jag uppfattade det som en väldigt stark markering hur stort gapet är mellan de som representerar/.../ i riksdagen och/.../hos folket" (Intervju Wohlin 16/3-07).

Dem ansåg således att partierna inte kunde ignorera folkets åsikter i frågan utan att folket borde ges ett alternativ till de positiva kandidater som partierna nominerat. Även inom partierna tyckte man sig se ett missnöje med hur dem agerat. Enligt Nisser var det runt 50 procent av de aktiva politikerna i partierna som delade deras syn och var skeptiska mot hur man hanterat frågan med kritiska personer (Intervju Nisser 20/3-07). Att så många i partierna var kritiska är självklart en siffra som kan debatteras men att det fanns ett missnöje var ett faktum vilket de organisationer som fanns är ett tecken på (Medborgare mot EMU bestod av borgerliga politiker som inte ville inför euron i Sverige). Sören Wibe, socialdemokrat och aktiv på nej sidan i folkomröstningen, var en av personerna som var negativ mot sitt partis agerande i frågan och ångrade senare att han från början inte ställde upp i valet för att ge listan mer av kritiska personer på en resonabel plats (DN 29/6-04, Ekot 28/11-03).

Den tändande gnistan som väckte ett missnöje blev de etablerade partiernas ovilja att nominera kritiska kandidater till kommande Europaparlamentsvalet. Men frågan är om missnöjet i första hand var deras eget eller om man ansåg sig ha mandat att reagera å folkets vägnar då man framförde sitt krav på kritiska kandidater? Det går att tänka sig att även den inre kretsen hos junilistan var besvikna med hur partierna agerade efter att ha förlorat. Efter att ha arbetat intensivt under en lång tid med folkomröstningskampanjen kan man tänka sig att

partiernas agerande såg som ett väldigt bakslag då segern var hösten 2003 var övertygande. Lika gärna går det att hävda att missnöjet som väcktes och kravet som ställdes var baserat på väljarnas missnöje. Dem tycker sig se ett missnöje bland väljarna och agerar på det och framför kravet.

5.3 Partiväsendets reaktion

Reaktionen från partierna blev inte vad nej-sidan hade hoppats på. Kravet ignorerades delvis från partiernas sida, socialdemokraterna satte upp kritiska personer men inte på, som Wibe uttryckte det, resonabla platser utan väldigt långt ner. Enligt Nisser så var socialdemokraternas försök *"otroligt utstuderat"* då S bl.a. satte upp Anna Hedhs namn först på plats 31 vilket betydde att hon behövde 40 000 personröster för att få en plats i parlamentet⁵ (Intervju Nisser 20/3-07, Oskarshamns-Tidningen 9/2-04). Ett sådant agerande fick dem att förstå att det var väldigt svårt att få till en lyckad förändring i frågan då *"inte ens dem som är politiskt aktiv i partierna"* verkade klara av att få igenom sina åsikter (Intervju Nisser 20/3-07). På en direkt fråga om det vore bra med en lista som blandar både EMU positiva och negativa politiker ansåg både socialdemokraternas och moderaternas partisekreterare att det vore en dålig idé då folkomröstningen om euron är en fråga i sig som inte säger något om hur man ställer sig i andra frågor som behandlas i parlamentet. Vidare ansågs det självklart att de som ska vara med på listan ska stödja partiernas frågor i parlamentet (Ekot 23/10-03). Således försvårade man för personer som var av avvikande åsikt i frågan om euron att komma med.

Då debatten om listorna tog fart och det började talas om ett nytt parti gick de etablerade partierna istället till motangrepp och hotade med och verkställde uteslutningar av medlemmar som sa sig vara beredda att kandidera på en ny lista (Ekot 23/10-03, DN 14/5-04). Huvuddelen av reaktionerna kom inte mot just kraven på att ha EMU kritiska personer på listorna utan istället hamnade mycket fokus just på själva tanken om ett nytt parti. Göran Persson blev ombedd att, veckan innan junilistan bildades, kommentera en undersökning gjord av Gallup. Ett tusen personer tillfrågades om behovet av ett EU kritiskt parti, det visade sig att 42 procent av väljarna ansåg att det behövdes ett sådant och att 25 procent av de tillfrågade kunde tänka sig rösta på detta (Expressen 27/1-04).

Persson ignorerade detta helt och nämnde inte ens möjligheten om bildandet av ett nytt parti och att detta skulle kunna tänkas hota de övriga redan etablerade. Istället ansåg han att dessa väljare var mer benägna att rösta på något av de andra EMU skeptiska partierna (Mp, V och C) (Expressen 27/1-04). Vad som är intressant i detta sammanhang är att den undersökning som Persson ombads att kommentera beställdes av junilistan själva. Enligt Jan Å Johansson, en av dem som var med på de första mötena då man diskuterade vilken strategi som skulle väljas, användes denna undersökning som ett sätt att underbygga behovet av ett nytt parti, siffrorna användes även på den presskonferens som genomförde i samband med junilistans officiella bildande (Johansson 1/7-07 e-post korrespondens). Jag finner det mycket intressant att man medvetet använde sig av media för att bekräfta sin framtida existens, men i partibildningsprocessen kom detta att bli enda gången man använde denna kanal. Johansson hävdar att det var svårt att kontrollera mediesituationen då det tidigt kom ut att ett nytt parti var en möjlighet. För att partibildningen skulle bli en nyhetens behag låg man medvetet lågt i media vilket då kan förklara varför man inte utnyttjade media i en större utsträckning (Johansson 21/6-07 e-post korrespondens).

Men inte bara socialdemokraterna var skeptiska till ett nytt parti även från folkpartiet och moderaterna ifrågasattes syftet. Folkpartiets dåvarande partisekreterare Johan Jakobsson jämförde de båda partierna och ansåg att de idémässigt inte stod långt ifrån varandra då EMU-frågan begravts. Men i samma andetag kallade jämförde han även försöken på ett nytt parti med ny demokrati med orden *"det verkar vara Ians drag under galoscherna – men utan Bert"* (DN 24/1 2004). Från moderaterna hördes liknande tongångar från nuvarande arbetsmarknadsminister (då partisekreterare) Sven-Otto Littorin som varnade för ett parti med potential *"att dra till sig allsköns populisterna"* (Ibid). Tydligt sågs planerna på ett nytt parti enbart som ett onödigt inslag då det inte fanns ett behov samtidigt som de tyckte partiet uppvisade ett tydligt populistiskt budskap.

Även om det från de etablerade partiernas sida inte talades mycket om kravet på kritiska namn på listorna låter Lundgren & Wohlin oss förstå i en artikel (DN 11/2 2004) att deras tystnad representerade *"ett demokratiskt problem"* för svensk politik då *"vårt politiska system bygger*

⁵ Hon lyckades få ihop dessa röster och innehar idag en plats i parlamentet för socialdemokraterna.

på representativ demokrati, men våra politiska partier är inte representativa för folkopinionen” (DN 11/2 2004).

För att ett parti ska acceptera ett avvikande krav ansåg jag att de skulle ha gjort kalkylen att ett nytt parti skulle kunna bildas och stjäla röster ifrån dem. I fallet ovan skulle jag göra bedömningen att partierna gjort denna kalkyl och kommit fram till att det inte fanns någon överhängande risk att ett nytt parti skulle kunna bildas. Inledningsvis var man inte villig att acceptera kravet då det skulle innebära en omläggning av mål som ställts upp. När sedan diskussionen om ett nytt parti satte fart var de högst ovillig att se en partibildning som en möjlighet. Det etablerade partiväsandets reaktion blev med andra ord allt annat än positiv, från att bli totalt ignorerade till kallade populister gjordes försök att förminska hotet.

5.4 Ett nytt parti bildas

För att partibildningsprocessen ska tas vidare och ett nytt parti bildas förutsatte teorin att ”heta känslor” utvecklades av partibildarna. Dessa kom att ses som en känsla av revanschlust vilka sågs som en nödvändig förutsättning för att ett parti ska kunna bildas. Men enbart heta känslor är inte tillräckligt för en lyckad partibildning det krävs även något mer. För att finna vad som anses som tillräckliga förutsättningar kommer även skapandet av ett politiskt projekt undersökas där partibildarna motiverar varför väljarna skulle tänka sig rösta på ett nytt parti. Sen hävdar Lucardie att partier även bör fundera kring hur tillräckliga resurser ska mobiliseras, resurser kom att få innebörden pengar och medlemmar med ett ideologiskt engagemang vilket kunde hjälpa partiet bygga upp en apparat.

5.4.1 Utvecklandet av de heta känslorna

Det som startade upp partibildningsprocessen för junilistan dvs. den tändande gnistan var då de förlorande partierna inte nominerade kandidater med en kritisk syn på euron. Lundgren & Wohlin kallade detta ett slag i ansiktet på dessa partiers väljare (DN 11/2-04). När detta beteende sedan ifrågasattes ansåg de etablerade partierna inte att något fel gjorts då frågan om euron inte hade något med det kommande valet att göra. Då kritiska kandidater inte nominerades trots att kravet hade ställts sågs det som ett hån mot de demokratiska spelreglerna. Nisser ansåg att

”Ett nej måste respekteras och det tänker man tydligen strunta i. Man tänker alltså strunta i demokratins spelregler här, det kan man inte acceptera som medborgare/.../om folket säger en sak så ska man minsann leva upp till det” (Intervju Nisser 20/3-07).

Då det ansågs att väljarna blivit svikna av sina folkvalda utvecklades således tanken på att göra något åt det, gruppen såg sig tvingade att handla då ingen annan verkade agera (Intervju Nisser 20/3-07, Intervju Wohlin 16/3-07). Känslan av att behöva agera kan även ha väckts då de själva inte fann ett alternativ att rösta på i det kommande valet. Lundgren själv hävdade att han fortfarande såg sig som socialdemokrat och ville ge andra kritiska socialdemokratiska väljare ett alternativ att rösta på (Ekot 14/4-04).

Lundgren & Wohlin sa bl.a. att *”folkomröstningen den 14 september ifjol visade att vårt partiväsande inte längre klara sin uppgift”* (DN 11/2-04). Denna åsikt återkom även under intervjun med Nisser som sa att *”nu företrädde inte politikerna svenska folket, parlamentarismen fungerar inte längre på det här området. Alltså vi måste göra något”* (Intervju Nisser 20/3-07). De heta känslorna utvecklades således då det nej som framkommit i folkomröstningen inte respekterades samtidigt som partiernas behandling av situationen sågs som ett demokratiskt problem. Som den sekventiella modellen fastslår visade sig revanschlusten ha en drivande kraft då steget togs att starta eget.

5.4.1 Skapandet av ett politiskt projekt

I teori avsnittet definierades ett politiskt projekt som ett *“convincing political project, which addresses social problems considered urgent by significant numbers of voters”* (Lucardie 2000: 176). Det gäller här att partibildaren lyckas fånga ett socialt problem i samhället vilket ses som viktigt av väljarkåren då man skapar sitt politiska projekt. De resonemang som förs fram här ska undersöka varför man trodde att väljarna skulle rösta på ett nytt parti.

Samma dag som presskonferens som blev startskottet för det nya partiet genomfördes publicerades en artikel på DN debatt där de redogjorde sina motiv och förklarade vilka utgångspunkterna var för bildandet. Likt Gahrton utgick dem ifrån den genomförda folkomröstningen då de identifierar det sociala problem på vilket man bygger sitt politiska projekt.

Som ett första steg såg man att ett nytt parti var nödvändigt då *”de etablerade partiernas hantering av EU-frågorna har gjort många väljare politiskt hemlösa/.../vår bedömning är att omkring 40 procent av medborgarna nu är politiskt hemlösa”* (DN 11/2 2004). Detta tyckte de sig se då *”närmare en miljon borgerliga och en över en och en halv miljon socialdemokratiska väljare röstade nej”* i folkomröstningen (Ibid). Denna analys påminner mycket om den Gahrton själv gjorde efter folkomröstningen 1980. Man spårar ett misslyckande från de etablerade partierna och kallar det även ett demokratiskt problem (Intervju Nisser 20/3-07) vilket är mycket likt det Gahrton gjorde. Att bilda ett parti genom ett politiskt projekt är enligt Lucardie en vanlig typ av partibildning (Lucardie 2000: 177) då partierna ignorerar frågor som av vissa medborgare ses som viktiga. Det har partibildarna i junilistan tagit fasta på. En dryg månad innan partiet bildades publicerade Lundgren & Wibe en debatt artikel i vilken de visar på att de politiska partierna skapat en ohållbar situation där socialdemokratiska och borgerliga väljare inte har getts ett fullgott alternativ att rösta på. Enligt författarna utgör dessa partiers väljare 85 procent av väljarkåren för att dessa skulle ha en chans att rösta i samma linje i folkomröstningen och det kommande EU-valet hävdar de att rösterna hade tvingats läggas på antingen Mp eller V vilket då även inneburit en röst för ett utträddande ur EU (DN 5/1-04).

Genom att utnyttja folkomröstningen och visa på att 40 procent av väljarna var politiskt hemlösa samt att det handlade om ett demokratiskt problem kunde dem således använda sig av ett socialt problem för att skapa ett politiskt projekt. Att dem var säkra på ett visst stöd framgår således av att de redan innan partibildningen gjorde bedömningen att väljarna skulle stödja det nya partiet då dessa inte gavs ett ordenligt alternativ. Folkomröstningen blev följaktligen väldigt viktig i deras analys för varför man fann motiv för att bilda det nya partiet.

5.4.2 Mobiliserande av tillräckliga resurser

Som jag försök göra läsaren uppmärksam på kan heta känslor ensamt inte utröna varför en aktör beslutar sig för att bilda ett parti. De heta känslorna kan skapa de nödvändiga förutsättningarna som krävs – nämligen en revanschlust. Men innan steget tas att bilda partiet krävs från partientreprenörerna en analys om det är lönt att ta det klivet. Således ville jag ta reda på om man innan partibildningen kunde mobilisera tillräckliga resurser inför partibildningen. Valet föll på att undersöka hur partiet skulle finansieras och hur medlemmar

med ett ideologiskt engagemang kunde skaffas till partiet för att få en fungerande organisation.

Då planerna på att bilda ett nytt parti börjat utkristalliseras startade även funderingarna kring hur resurser skulle knytas till ett möjligt parti. Då dem såg sig som representanter för flera olika politiska partier var man på det klara med att kandidaterna på deras egna listor behövde representera de olika politiska partierna. Enligt Nisser behövdes personer som tagit ställning i de sakfrågor som var av intresse för dem dvs. minskat inflytande för EU och dess institutioner (Intervju Nisser 20/3-07). Denna bild bekräftas även av Wohlin i ett reportage DN gjorde under 2004. Han ansåg att politisk erfarenhet inte vara av största vikt utan kandidaterna skulle kunna ta striden och försvara Sveriges intressen (DN 22/1-04). För att lösa sina bekymmer handlade det till stor del om att ringa runt till de kontakter som hade etablerats i de olika partierna under folkomröstningskampanjen (Intervju Nisser 20/3-07). Då partiet bildades var dock inte hela listan klar, den presenterades en dryg månad efter partibildningen. Trots detta hade man ändå en medvetenhet om att det krävdes mer än bara en vilja att bilda ett nytt parti.

Vad gäller finansieringsmöjligheterna skedde snabbt en sondering av vilka som skulle tänkas stödja dem. Mellan fem till sex miljoner beräknades behövas för att finansiera det hela dvs. valrörelsen. Men den planen höll inte då de tillslut fick ihop en och en halv miljon kronor. (Intervju Nisser 20/3-07, DN 8/1-04) Till en början finansierades det hela av grundarna själva som la in pengar. För att få ihop pengarna använde man sig av kontakter och sympatisörer i näringslivet (DN 8/1-04). Inledningsvis finansierades det hela av Lars Wohlin (200 000 kr) och junilistans danska motsvarighet som gick in med lika mycket i danska kronor med kravet att dessa pengar endast återbetalas om partiet kom in i parlamentet. (DN 25/2-04, Intervju Nisser 20/3-07, Intervju Wohlin 16/3-07) Efter partibildningen fick man även in än mer pengar från de kontakter bildarna hade i finansvärlden. Då användes säljargumentet att pengarna snabbt skulle betalas åter då de ansåg sig ha en god chans i det kommande valet (Intervju Nisser 20/3-07, Intervju Wohlin 16/3-07, DN 7/6-04). Pengarna skulle samlas in för att betala för att trycka och distribuera valsedlar men även vara tillräckligt för att kunna föra en kampanj (DN 22/1-04). De hade innan partiet bildades lyckats med bedriften att skaffa sig ett kapital vilket torde ses som en fördel då steget togs och man bildade partiet.

5.5 Sammanfattning

Partibildningsprocessen tog sin början efter genomförandet av folkomröstningen 2003 där den tändande gnistan som startade det hela var upptäckten att de etablerade partierna inte skulle komma att nominera kritiska kandidater till EU-valet kommande sommar. Detta genererade i sin tur det avvikande kravet som blev just att förmå partierna att nominera kritiska kandidater. Tillskillnad från Gahrton arbetade inte någon av entreprenörerna aktivt inom något parti även om de delvis sympatiserade med dem. Således kunde man inte försöka få tillstånd en förändring inifrån utan krav kom externt. Då debatten om listorna tog fart och spekulationer om ett nytt parti startade blev reaktionen från partiernas sida blev allt annat än positiv, reaktionen blev antingen ett förminskande av hotet eller ett rent ignorera av själva tanken på att parti som ännu inte bildats skulle kunna hota dem. De heta känslorna sattes i spel då det visade sig att partierna inte skulle acceptera deras krav och därmed respektera väljarnas åsikt i folkomröstningen. Som visades påbörjades här tanken om att starta det nya partiet omedelbart efter det att kravet ignorerats. Således spårades argument som kunde fungera som motivindikatorer varför man ansåg det kunde bildas. Tidigt konstaterades att ett nytt parti skulle vinna stöd bland väljarna. Det visades även då de på ett tidigt stadium insåg behovet av tillräckliga resurser då man innan partibildningen delvis hade löst finansieringsfrågan och påbörjat sonderingar för att värva medlemmar som stödde deras sak.

6. Slutsatser och avslutande diskussion

Min uppgift i denna studie har varit att klargöra varför miljöpartiet och junilistan bildades genom att använda mig av ett aktörsperspektiv där individerna bakom partibildningen står i centrum för analysen. Jag har använt mig av en motivanalys där motiveringarna och resonemangen för partibildningen har härletts genom process-tracing. Studiens första frågeställning blev; *vad drev entreprenörerna till att välja partibildningsstrategin?* och utgick ifrån den sekventiella modellen som åskådliggör en partibildning i tre steg, så möjlighet gavs att spåra de drivkrafter som startar en partibildningsprocess, detta kom att ses som en nödvändig förutsättning för en partibildning. Efter det utformades en ytterliggare frågeställning där fokus hamna på *varför ansågs det vara lönt att bilda ett nytt parti?* Denna frågeställning delades upp i två underfrågor för att enklare kunna besvaras; *varför ansåg partibildarna att väljarna skulle rösta på det nya partiet?* samt; *i vilken utsträckning kunde tillräckliga resurser mobiliseras?*

Miljöpartiet

Genom ett induktivt arbetssätt undersöktes händelseförloppet vilket ledde till att partientreprenörerna utvecklade de heta känslorna. Det framkom ur analysen att Gahrton under sin tid inom Fp försökte förändra partiet till att föra en i hans tycke mer socialliberal politik. Vidare pekade denna på två anledningar till varför de heta känslorna utvecklades vilket teorin säger leder entreprenören in på partibildningsstrategin. För det första utvecklade Gahrton de heta känslorna då han var missnöjd med sättet Fp ledningen hade hanterat frågan med kärnkraften då de i ett först läge ändrade sin inställning till antalet reaktorer man ville ha i bruk. För det andra hävdade jag att beslutet Fp ledningen tog att först ignorera för att sedan acceptera kravet om en folkomröstning och då ställa sig på socialdemokraternas sida även kan ses som en anledning. Av intresse i detta läge fann jag att valet här inte resulterade i planerna på ett nytt parti fortsatte som teorin hävdar utan ledde till ett avhopp (sorti). Planer på det nya partiet fortsatte istället efter det att folkomröstningen genomförts.

Som ett andra steg ville jag undersöka varför det ansågs vara mödan värt att ta steget och bilda ett parti. Mer konkret undersökte jag varför det ansågs att väljarna skulle rösta på det nya partiet samt om man kunde mobilisera tillräckliga resurser.

Angående den första underfrågan konkluderades det att Gahrton efter folkomröstningen ansåg det föreligga ett demokratiskt problem i samhället, då han ansåg att partierna inte längre kunde artikulera väljarnas åsikter vilket var något även väljarna var medvetna om. Denna slutsats nådde han genom att undersöka väljarnas agerande i riksdagsvalet 1979 och folkomröstningen 1980 och kom fram till att 17 procent av väljarna i 1979-års val röstat för ett kärnkraftsparti men i folkomröstningen röstat emot kärnkraften. Då väljarna även var medvetna om detta ansåg han det finnas en anledning till att bilda ett nytt parti.

Vad gäller möjligheten att innan partibildningen mobilisera tillräckliga resurser var empirin mer bristfällig. Vad som dock kunde sägas var att under de först mötina diskuterade både olika finansieringsmöjligheter som möjligheterna att använda sig av den kompetens som fanns i de lokala partierna och inom miljörörelsen. Vad som framgick var att inte skulle kollektivt ansluta några grupper eller parti utan detta fick ske på eget initiativ. Vad gäller finansieringen verkar det beslutats att vänta med att lösa den frågan tills det att partiet bildats.

Följaktligen kan det spekuleras om anledningarna till dessa val. Det tyder på att det fanns en förförståelse angående de potentiella problem som kunde uppstå. Men att dessa inte löstes inledningsvis kan bero på att de inte ansågs vara prioriterade i den fasen. En anledning till att inte snabbt knyta till sig politiskt- och sakkunniga medlemmar kan vara då de inte ville stöta sig med dessa grupper inledningsvis, de sågs som viktiga och en dålig kommunikation med dessa kunde ha försvårat en uppbyggnad av partiet och dess trovärdighet. Vad gäller pengafrågan kan den ha lagt åt sidan till en början då det val som partiet sedan kom att ställa upp i låg ett år framåt efter det att bildandet skedde och därför inte såg som lika viktigt som för junilistan.

Junilistan

Det som skiljde denna process åt från den första var att entreprenörerna inte var engagerade i ett parti på samma sätt som Gahrton var. Även om de ideologiskt stödde olika partier gjordes inga försök att ändra dem i vissa frågor.

Analysen visade att folkomröstningen kom att få en stor inverkan på entreprenörerna och deras beslut vad gäller partibildningsprocessen. Vad som framgick var att de heta känslorna som utvecklades då de etablerade partierna (Fp, Kd, M, S) ignorerade kravet att nominera kritiska kandidater på listorna inför EU-valet. Detta ansågs inte bara vara ett svek mot

partiernas väljare utan även ett demokratiskt problem. Således drevs partientreprenörerna till att välja partibildningsstrategin då de kände en ilska mot partiernas agerande. Som den sekventiella modellen sen ställde upp fortsatte sedan planerna på att bilda det nya partiet.

Men varför gjordes sedan bedömningen att en partibildning var mödan värd? Likt Gahrton gjordes en analys av väljarnas beteende vilket visade att 40 procent av medborgarna var politiskt hemlös i och med partierna agerande. Likt Gahrton sågs detta som ett demokratiskt problem då partiernas och väljarnas åsikt inte konvergerade vilket omöjliggjorde att partierna kunde vara representativa för väljarna. Följaktligen ansågs det att ett nytt parti skulle vinna röster i det kommande valet.

Angående frågan om de kunde mobilisera tillräckliga resurser innan partibildningen visade analysen att man snabbt delvis löste finansieringsfrågan då grundarna själva hade en god ekonomi och lånade ut pengar, vidare lånades även pengar från den danska motsvarigheten. Vad gäller möjligheterna att få fram politiskt kunniga medlemmar började detta arbete redan innan steget togs att bilda partiet. Dock hade man vid partibildningen inte fullt ut lyckats få tag på de namn som senare utgjorde partiets lista till EU-valet.

Vad som framkommer är således att vid partiets bildande hade kalkylen gjorts att det skulle vara lönt att bilda partiet då man trodde sig få tillräckligt med röster, finansieringsfrågan var delvis avklarad samt att arbetet med att hitta politiskt kunniga medlemmar påbörjats.

Som jag nämnde kan en anledning till att dessa problem tacklades på ett tidigt stadium bero på att det val julistan siktade på enbart låg fyra månader framåt i tiden vilket gjorde att det vara av största vikt att lösa alla så fort som möjligt innan bildandet. En entreprenör såg jag som en aktör vilken ser ett missnöje och agerar på det, använder ett window of opportunity. Enligt mig skulle dessa partibildningar ses utifrån den utgångspunkten. I båda fallen lyckades entreprenörerna spåra ett missnöje bland väljarna med de etablerade partierna och använde den lucka man såg i partisystemet. På så sätt lyckades de vinna röster åt det nya partiet genom att tillfredsställa väljarnas behov av ett nytt parti.

Enligt mitt tycke har denna undersökning inte varit alldeles enkel att göra även om den varit intressant då det induktiva angreppssättet getts uppslag om varför partierna bildades. Hade jag utgått ifrån ett angreppssätt som ser mer till omvärlden är jag säker på att andra resultat hade

genererats. Hade jag undersökt partibildningarna utifrån ett perspektiv som i större utsträckning tar hänsyn till de andra partiernas agerande och position på den politiska kartan hade resultatet förmodligen blivit av en annan karaktär

Vad gäller framtida forskning har jag funnit ett intressant faktum som jag tycker det vore värt att studera mer kring. I båda de undersökta fallen lade partientreprenörerna mycket fokus på folkomröstningarna som genomfördes. Det vore intressant med en större studie på nybildade partier runt om i Europa och där undersöka hur många av dessa som bildades efter genomförandet av en folkomröstning och se i vilken utsträckning det finns ett samband mellan dessa. Jag har fått intrycket att en folkomröstning fungerar som ett instrument för en potentiell partibildare att mäta av en efterfrågan bland väljarna och samtidigt spåra ett missnöje med de etablerade partierna. Det skulle utgöra en intressant studie vilket kan öka vår förståelse under vilka omständigheter nya partier uppstår.

7. Litteraturförteckning

Abedi, Amir (2004) *Anti-political establishment parties: A comparative analysis*. London, Routledge.

Askenstam, Åke (1982) "Miljöpartiet, de lokala partierna och alternativrörelserna" i Om miljöpartiet av miljöpartister med det officiella partiprogrammet. 1982. *Nu kommer miljöpartiet!* Stockholm, Timo förlag AB.

Bennulf, Martin (1990) "Det gröna genombrottet" i (red.) Gilljam, Mikael & Holmberg, Sören. 1990. *Rött, blått, grönt: en bok om 1988-års riksdagsval*. Stockholm, Bonniers fakta bokförlag.

Bergström, Göran & Boréus, Kristina (2005) *Textens mening och makt: Metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*. 2: a upplagan. Lund, Studentlitteratur.

Bjereld, Ulf, Demker, Marie, Hinnfors, Jonas (2002) *Varför vetenskap?* 2: a upplagan. Lund, Studentlitteratur.

Borgs, Martin & Rankka, Maria H. (1996) *Politikens entreprenörer*. Stockholm, AB Timbro.

Bryman, Alan (2004) *Social research methods*. Oxford, Oxford University press.

Bäck, Mats & Möller, Tommy (2001) *Partier och organisationer*. 5: e upplagan. Stockholm, Nordstedts juridik AB.

Dahlström, Kjell & Lindström, Lena (2001) "Att bygga parti i partidödets tid" i Nyberg, Mikael H. (red). 2001. *Maskrosbarn – miljöpartiets första tjugo år*. Lund, Gröna böcker.

Devine, Fiona (2002) "Qualitative methods" i (red) Marsh, David & Stoker, Gerry. 2002. *Theory and methods in political science*. 2: a upplagan, Basingstoke, Macmillan.

Duverger, Maurice (1954) *Political parties: Their organization and activity in the modern state*. London, Methuen.

Erlingsson, Gissur Ó. (2005) *Varför bildas nya partier: Om kollektivt handlande och partientreprenörer*. Lund, Department of Political Science, Lund University.

Erlingsson, Gissur Ó. (2005b) ”Varför uppstår nya partier?” i Erlingsson, Gissur Ó, Håkansson, Anders, Johansson, Karl Magnus, Matsson, Ingvar, 2005, *Politiska partier.*, Lund, Studentlitteratur.

Esaiasson, Peter, Gilljam, Mikael, Oscarsson, Henrik, Wängnerud, Lena (2002) *Metodpraktikan: konsten att studera samhälle, individ och marknad*. Stockholm, Norstedts juridik.

Friberg, Mats & Galtung, Johan (red) (1984) *Rörelserna*. Stockholm, Akademilitteratur.

Gahrton, Per (1980) *Det behövs ett framtidsparti*. Stockholm, Prisma.

Gahrton, Per (1981) ”Visst finns en ny politisk dimension i Sverige” i *Sociologisk forskning* 1981, nr. 3, s. 51-57.

Gahrton, Per (1983) *Riksdagen inifrån: en studie av parlamentarisk handfallenhet inför ett samhälle i kris*. Stockholm, Prisma.

Gahrton, Per (2001) ”Ett omöjligt projekt” i Nyberg, Mikael H. (red). 2001. *Maskrosbarn – miljöpartiets första tjugo år*. Lund, Gröna böcker.

George, Alexander L. & Bennett, Andrew (2004) *Case studies and theory development in the social sciences*. Cambridge, MIT Press.

Gerring, John (2007) *Case study research: principles and practices*. Cambridge, Cambridge university press.

Gilljam, Mikael (1988) *Svenska folket och löntagarfonderna: en studie i politisk åsiktsbildning*. Lund, Studentlitteratur

Hadenius, Stig (2000) *Svensk politik under 1900-talet – konflikt och samförstånd*. 5: e upplagan. Stockholm, Hjalmarson & Högberg Bokförlag,

Hix, Simon & Lord, Christopher (1997) *Political parties in the European Union*. Basingstoke, St. Martin's Press.

Hix, Simon (1999) "Dimensions and alignments in European Union politics: Cognitive constraints and partisan responses" i *European Journal of Political Research*, 1999, vol. 35, nr 1, s. 69-106.

Holmberg, Sören & Asp, Kent (1984) *Kampen om kärnkraften: en bok om väljare, massmedier och folkomröstningen 1980*. Stockholm, Liber förlag.

Hug, Simon (2001) *Altering party systems: strategic behavior and the emergence of new political parties in western democracies*. Ann Arbor, University of Michigan Press.

Inglehart, Ronald (1977) *The silent revolution: changing values and political styles among western publics*. Princeton, Princeton University Press.

Johansson, Jan Å (2007) Information mottagen via e-post den 21 juni 2007 och den 1 juli 2007.

Landström, Hans (2005) *Entreprenörskapets rötter*. Lund, Studentlitteratur.

Larsson, Sven-Erik (1992) *Mellan Palme och Bohman: liberala strategier*. Stockholm, Bonnier Alba AB.

Lawson, Kay & Merkl Peter H. (1988) "Alternative organizations: Enviromental, supplementary, communitarian and antiauthorian" i Lawson, Kay & Merkl Peter H. (red). 1988. *When parties fail: Emerging alternative organizations*. Princeton University Press, Princeton

Lawson, Kay (1988) "When linkage fails" i Lawson, Kay & Merkl Peter H. (red). 1988. *When parties fail: Emerging alternative organizations*. Princeton University Press, Princeton

Lipset, Seymour Martin, & Rokkan, Stein (1967) "Cleavage structures, party systems, and voter alignments" i Lipset, Seymour Martin, & Rokkan, Stein (red). 1967. *Party systems and voter alignments: Cross national perspectives*. New York, The Free Press.

Lucardie, Paul (2000) "Prophets, Purifiers and Prolocutors: Towards a Theory on the Emergence of New Parties" i *Party Politics* 2000, vol. 6, nr, 2, s. 175-185.

Meidner, Rudolf (1975) *Löntagarfonder*. Stockholm, Tiden.

Moon, Michael (1995) *Strategi för ett grönt parti*. Lund, Gröna böcker.

Müller-Rommel, Ferdinand (1989) *New Politics in Western Europe: the rise and success of green parties and alternative list*. Boulder, Westview press Inc.

Nyberg, Mikael H. (2001) "Några årtal och andra intressanta fakta" i Nyberg, Mikael H. (red). 2001. *Maskrosbarn – miljöpartiets första tjugo år*. Lund, Gröna böcker.

Olsen, Mancur (1971) *The logic of collective action: Public goods and the theory of groups*. Schocken Books. New York, Schocken books.

Oscarsson, Henrik & Holmberg, Sören (2006) *Europaval*. Göteborg, Svenska valforskningsprogrammet, Statsvetenskapliga institutionen.

Poli, Emanuela (2001) *Forza Italia – Strutture, leadership e radicamento territoriale*. Bologna, Il Mulino.

Riker, William H. (1982) "The Two-Party System and Duverger's Law: An Essay on the History of Political Science" i *The American Political Science Review*, 1982, vol. 76, nr. 4, s. 753-766.

Sjöblom, Gunnar (1968) *Party strategies in a multiparty system*. Lund, Studentlitteratur.

Taylor, Michael (1996) "When rationality fails" i Friedman, Jeffery (ed.) (1996) *The Rational Choice Controversy*. New Haven, Yale University Press.

Thurén, Torsten (2005) *Källkritik*. Falköping, Liber AB

Vedung, Evert (1989) "Miljöpartiet de Gröna" i Müller-Rommel, Ferdinand (ed). *New Politics in Western Europe: the rise and success of green parties and alternative list*. Boulder, Westview press Inc.

Vedung, Evert (1996) *The formation of green parties - environmentalism, state responses, and political entrepreneurship*. Uppsala, Statsvetenskapliga institutionen.

Yin, Robert K (1994) *Case study research: design and methods*. 2: a upplagan. Thousands Oak, Sage.

Östberg, Kjell (2002) *1968 när allt var i rörelse: sextiotalsradikaliseringen och de sociala rörelserna*. Stockholm, Prisma i samarbete med Samtidshistoriska institutet vid Södertörns högskola.

Artiklar i dagspress

Miljöpartiet

Gerdemo, Louise (1979) "Folkpartiet kan man inte lita på", *Aftonbladet*, 12 november.

Gahrton, Per (1979) "Därför lämnar jag folkpartiet", *Dagens Nyheter*, DN Debatt, 13 november.

Gahrton, Per (1980) "Dags för ett nytt politiskt parti!", *Dagens Nyheter*, DN debatt, 7 juni.

Gahrton, Per (2007) "Efter 26 år lämnar jag miljöpartiets ledning", *Dagens Nyheter*, DN Debatt, 9 februari.

Kask, Peeter-Jaan (1980) "Behövs det ett framtidsparti?", *Arbetet*, 1 september.

von Kreitor, Nikolaj-Klaus (1980) ”Parlamentarismen kris i Sverige”, *Vasabladet*, 7 maj.

Junilistan

Andersson, Mats (2004) ”40 000 kryss från en plats i parlamentet”, *Oskarshamn-tidningen*, 9 februari.

Berggren, Henrik (2004) ”Partidisciplin. Uteslutningsmetoden”, *Dagens Nyheter*, Ledare, 14 maj.

Brors, Henrik (2004) ”Analys: nya partiet kan bli magplask”, *Dagens Nyheter*, 24 januari.

Carlbom, Mats (2004) ”Planer på nytt EU-kritiskt parti hemlighålls”, *Dagens Nyheter*, 8 januari.

Carlbom, Mats (2004) ”Lundgrens planer oroar i flera läger”, *Dagens Nyheter*, 24 januari.

Eriksson, Göran (2004) ”Storkapitalet stödjer Nils Lundgren”, *Dagens Nyheter*, 7 juni.

Eriksson, Göran (2004) ”Lika mycket vänster som höger”, *Dagens Nyheter*, 15 juni.

Hedh, Anna (2004) ”Min kampanj bromsade väljarras”, *Dagens Nyheter*, 17 juni.

Hennel, Lena (2003) ”EU-kritiker hotar med egen lista till Europavalet”, *Svenska Dagbladet*, 24 oktober.

Hennel, Lena (2004) ”EU-kritiker trea på c-lista”, *Svenska Dagbladet*, 9 april.

Hult, Martin (2006) ”Ingen riksdagsplats för Kalle Anka”, *Blekinge läns tidning*, 30 september.

Lundgren, Nils & Wibe, Sören (2004) ”40 procent saknar alternativ i EU-valet”, *Dagens Nyheter*, DN Debatt, 5 januari.

Lundgren, Nils & Wohlin, Lars (2004) ”Nu startar vi nytt parti inför EU-valet”, *Dagens Nyheter*, DN Debatt, 11 februari.

Matsson, Pontus (2004) ”Nils Lundgren utesluts ur Socialdemokraterna”, *Ekot*, 14 april.

Melzer, Herman (2003) ”EU-kritiker besvikna på s-lista parlamentsval”, *Ekot*, 28 november.

Nilsson, Owe (2004) ”Junilistan – nytt parti i EU-valet”, *Borås Tidning*, 12 februari.

Nilsson, Torbjörn (2004) ”Wibe får (s)kulden för fiasko i EU-valet”, *Dagens Nyheter*, 29 juli.

Nilsson, Torbjörn (2005) ”Junilistan kan få svårt att finansiera valrörelse”, *Svenska Dagbladet*, 22 april.

Rogeman, Anneli (2004) ”Junilistan en underdog med kraft i bettet”, 18 juli.

Stenberg, Ewa (2004) ”Junilistan har fått ihop sina namn”, *Dagens Nyheter*, 25 februari.

Wendel, Per (2004) ”De egna är största hotet. Persson inte orolig för nya eu-partiet”, *Expressen*, 27 januari.

Wohlin, Lars (2006) ”Därför lämnar jag junilistan och går till kristdemokraterna”, *Dagens Nyheter*, 8 april.

Ålnäs, Marcus (2003) ”Tummen ned för eurokritisk lista”, *Ekot*, 23 oktober.

Intervjuer

Gahrton, Per (2007) Tidigare medlem av Miljöpartiet och en de personer som var med och drog igång miljöpartiet på nationell nivå. Personlig intervju, Stockholm den 28 feb. 2007.

Nisser, Eva (2007) En av bilderna av Junilistan och tidigare partiets kanslichef. Personlig intervju, Huddinge den 20 mars 2007.

von Malmborg, Ronald (2007) Aktiv miljöpartist i Nacka kommun och en av de personer som var med och drog igång partiet på nationell nivå. Personlig intervju, Nacka den 12 april, 2007.

Wohlin, Lars (2007) En av bilderna av Junilistan tidigare arbetat som riksbankschef (1979-1982). Personlig intervju, Stockholm den 16 mars 2007.

Internet

Nationalencyklopedin "Entreprenör"

http://www.ne.se/jsp/search/article.jsp?i_art_id=163135&i_word=entrepren%fc6r Besökt 2007-08-06

Nationalencyklopedin "Resurs"

http://www.ne.se/jsp/search/article.jsp?i_art_id=292731&i_word=resurser Besökt 2007-08-10

Partiprogram (1982) "Miljöpartiet allmänt idéprogram", s. 1-16. http://mp.se/files/68100-68199/file_68160.pdf Besökt 2007-05-23.

Svenska författningssamlingen, 2005:837, "Vallagen" kapitel 2, paragraf 3, artikel 1-2. <http://www.val.se/valsystemet/lagar/vallagen/#no3> Besökt 2007-07-03.

Statistiska centralbyrån, "Historisk statistik över valåren 1910 - 2006. Procentuell fördelning av giltiga valsedlar efter parti och typ av val".

http://www.scb.se/templates/tableOrChart____32065.asp Besökt 2007-08-02.

Valmyndigheten, "Europaparlamentsval 13 juni 2004"

<http://www.val.se/val/ep2004/resultat/slutresultat/index.html> Besökt 2007-08-02.

Valmyndigheten, "Folkomröstningen 14 september 2003 om införandet av euron"

<http://www.val.se/val/emu2003/resultat/slutresultat/index.html> Besökt 2007-08-06